МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

факультет фінансів

кафедра корпоративних фінансів і контролінгу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	Фінансовий менеджмент і контролінг
Галузь знань	07 Управління та адміністрування
Спеціальність	072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Форма навчання: очна (денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему **«Вплив збройної агресії рф на фінанси підприємств енергетичного сектору України»**

здобувача Рябого Івана Євгенійовича

Науковий керівник: к.е.н., доцент Свідерська І.М.

_____
(підпис)

Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)

Завідувач кафедри: д.е.н., професор Терещенко О.О.

_____
(підпис)

Київ 2024

ЗМІСТ

ВСТУП 3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСІВ ПІДПРИЄМСТВ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ГАЛУЗІ ПІД ЧАС ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ 7
1.1 Сутність та особливості фінансів підприємств енергетичної галузі 7
1.2. Руйнівний вплив збройної агресії на енергетичну галузь країни 16
1.3 Фінансові інструменти відновлення енергетичних підприємств країни 24
РОЗДІЛ 2 ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ НА ФІНАНСИ ЕНЕРГЕТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ 31
2.1 Аналіз тенденцій розвитку фінансів підприємств енергетики в Україні 31
2.2 Діагностика фінансів підприємств енергетичної галузі України 40
2.3 Оцінка впливу збройної агресії на фінанси підприємств енергетичної галузі України 51
РОЗДІЛ 3 ПОВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ ФІНАНСІВ ПІДПРИЄМСТВ ЕНЕРГЕТИКИ УКРАЇНИ 57
3.1 Державна та міжнародна підтримка енергетичної безпеки України 57
3.2 Напрями вирішення проблем розвитку фінансів підприємств енергетики України 62
3.3 Сценарії подальшого розвитку фінансів підприємств енергетики України в умовах війни та повоєнного відновлення 66
ВИСНОВКИ 74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 80

ВСТУП

Актуальність теми. Актуальність дослідження впливу збройної агресії рф на фінанси підприємств енергетичної галузі України зумовлена значними викликами, що постали перед національною економікою у зв'язку з військовими діями. Енергетичний сектор є ключовою галуззю, яка забезпечує стабільне функціонування всіх інших сфер економіки та потребує особливої уваги в умовах кризи. Масштабні пошкодження енергетичної інфраструктури, зростання ризиків і фінансових втрат через окупацію окремих територій, створюють необхідність у дослідженні і розробці ефективних фінансових стратегій. Порівняно з досвідом інших країн, які переживали військові конфлікти, Україна стикається з унікальними викликами, зокрема враховуючи залежність від міжнародної фінансової підтримки та швидке відновлення інфраструктури. Дослідження, присвячене цій проблемі, дозволить обґрунтувати заходи для зменшення фінансових втрат підприємств і забезпечення стійкості енергетичного сектору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури свідчить про зростання інтересу до досліджень впливу збройної агресії на фінанси підприємств енергетичної галузі України. Зокрема, питання управління підприємствами енергетичного сектору в умовах воєнного стану розглядають Орєхова А. І. та Кіях І. А., акцентуючи увагу на викликах та шляхах подолання недоліків. Модернізація енергетичного сектору та його роль у повоєнному відновленні висвітлена в дослідженнях Трещова М. М., який наголошує на важливості цього напряму для стійкого розвитку країни. Дослідженням енергетичної безпеки України присвячені роботи Суходолі О. М. та Харазішвілі Ю. М., що використовують системний аналіз і стратегічне планування для забезпечення стійкості галузі. Міжнародне співробітництво у цій сфері розглядається Зубком Т. В., який акцентує на важливості партнерства для подолання кризових явищ. Стратегії енергетичної незалежності, конкурентного та сталого розвитку є ключовою темою досліджень Самойлика Ю. В., який пропонує

нові підходи до формування політики в цій сфері. Геополітичні аспекти енергетичної безпеки розглядаються у роботах Лимара В. В., який підкреслює важливість інтеграції України до світових енергетичних ринків. Попри широкий спектр досліджень, залишається актуальним продовження вивчення питань фінансової стійкості підприємств енергетичного сектору в умовах війни та посилення ролі міжнародної підтримки.

Мета кваліфікаційної магістерської роботи – поглиблення теоретико-методичних засад відновлення енергетичних підприємств України під час збройної агресії рф.

Мета розкривається переліком завдань, які вирішуються у кваліфікаційній магістерській роботі:

– дослідити сутність та особливості фінансів підприємств енергетичної галузі;

– визначити руйнівний вплив збройної агресії на енергетичну галузь країни;

– охарактеризувати фінансові інструменти відновлення енергетичних підприємств країни;

– проаналізувати тенденції розвитку фінансів підприємств енергетики в Україні;

– провести діагностику фінансів підприємств енергетичної галузі України;

– оцінити вплив збройної агресії на фінанси підприємств енергетичної галузі України;

– охарактеризувати державну та міжнародну підтримку енергетичної безпеки України;

– запропонувати напрями вирішення проблем розвитку фінансів підприємств енергетики України;

– визначити сценарії подальшого розвитку фінансів підприємств енергетики України в умовах війни та повоєнного відновлення.

Об'єкт дослідження – фінансово-економічні відносини енергетичних компаній України, в протидії збройній агресії рф.

Предметом дослідження є теоретико-методичні засади та фінансові практики відновлення енергетичних підприємств України під час збройної агресії рф.

Методи дослідження. Методологічна основа дослідження впливу збройної агресії рф на фінанси підприємств енергетичної галузі України базується на комплексному підході, що поєднує різноманітні наукові методи для оцінки масштабу втрат та перспектив відновлення. Використання методу спостереження, порівняння та вимірювання дозволило встановити ключові зміни у фінансових показниках підприємств до і після початку агресії, що дало змогу оцінити її руйнівний вплив на сектор. Методи аналізу та синтезу, індукції та дедукції допомогли виявити особливості структури фінансів підприємств галузі та розробити концепцію ефективного фінансового відновлення. Системний підхід забезпечив можливість розглядати енергетичну галузь як складну мережу взаємопов’язаних підприємств, а моделювання дозволило передбачити потенційні сценарії розвитку в умовах війни та повоєнного відновлення. Узагальнення отриманих даних стало підґрунтям для визначення стратегій підвищення фінансової стійкості підприємств, а застосування статистичних та графічних методів надало можливість візуалізувати динаміку змін. Оцінка впливу міжнародної та державної підтримки енергетичної безпеки дозволила сформулювати рекомендації щодо подальшого розвитку фінансів підприємств енергетики в Україні.

Інформаційна база дослідження включає праці вітчизняних та зарубіжних науковців і практиків щодо теоретичних засад фінансів підприємств енергетичної галузі, статистичні дані Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, звіти рейтингових агентств, фінансові звіти енергетичних підприємств.

Апробація матеріалів кваліфікаційної магістерської роботи. Матеріали кваліфікаційної магістерської роботи пройшли апробацію на Всеукраїнській

науково-практичній інтернет-конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Сучасні інструменти управління корпоративними фінансами» (м. Київ, 2024) у секції «Антикризове управління корпоративними фінансами в умовах військової агресії проти України». Назва тез: «Електронна торгівля як інструмент забезпечення фінансової стабільності підприємств енергетичної галузі в умовах воєнної агресії» [75, с.330-333].

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. В першому розділі розкрито теоретичні засади фінансів підприємств енергетичної галузі під час збройної агресії рф, зокрема досліджено сутність та особливості фінансів підприємств енергетичної галузі; визначено руйнівний вплив збройної агресії на енергетичну галузь країни; охарактеризовано фінансові інструменти відновлення енергетичних підприємств країни.

В другому розділі розкрито практичні аспекти впливу збройної агресії на фінанси енергетичних підприємств України, зокрема проаналізовано тенденції розвитку фінансів підприємств енергетики в Україні; проведено діагностику фінансів підприємств енергетичної галузі України; оцінено вплив збройної агресії на фінанси підприємств енергетичної галузі України;

В третьому розділі охарактеризовано можливості повоєнного відновлення фінансів підприємств енергетики України, зокрема охарактеризовано державну та міжнародну підтримку енергетичної безпеки України; запропоновано напрями вирішення проблем розвитку фінансів підприємств енергетики України; визначено сценарії подальшого розвитку фінансів підприємств енергетики України в умовах війни та повоєнного відновлення.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСІВ ПІДПРИЄМСТВ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ГАЛУЗІ ПІД ЧАС ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ

1.1 Сутність та особливості фінансів підприємств енергетичної галузі

Поняття «фінанси підприємств» відіграє ключову роль у фінансовому забезпеченні економічної діяльності суб’єктів господарювання. Від його розуміння залежать не лише підходи до управління фінансовими ресурсами, але й визначення стратегій підприємств енергетичної галузі та основні принципи їх функціонування в умовах ринкової економіки. Науковці по-різному трактують сутність цього поняття, зважаючи на його різнопланову природу. У табл.1.1 представлені основні визначення «фінансів підприємств» від вітчизняних дослідників, що дає змогу проаналізувати їх спільні та відмінні риси.

Таблиця 1.1 – Визначення сутності поняття «фінанси підприємств»

№	Автор	Визначення	Коментар
1	Ганзюк С. М.	Економічні відносини, що пов'язані з рухом грошових потоків, формуванням, розподілом і використанням доходів і грошових фондів суб'єктів господарювання в процесі відтворення [1, с.7].	Акцентує увагу на русі грошових потоків та взаємозв’язку між доходами, витратами та фондуванням, що важливо для процесу відтворення.
2	Череп А. В., Горбунова А. В.	Система економічних відносин між учасниками ринку, державою, які реалізуються за допомогою руху грошових потоків, тобто надходжень і витрат грошових коштів [2, с.103].	Наголошують на взаєминах підприємств із державою та ринком, що вказує на зовнішні економічні зв'язки, які також включені в процес руху коштів.
3	Хотєєва Н. В., Чиж Л. П.	Система грошових відносин, які виникають в процесі розподілу і перерозподілу виручки та прибутку щодо формування, розподілу і використання фінансових ресурсів з метою забезпечення функціонування та умов розширеного відтворення [3, с.774].	Звертають увагу на цільове спрямування ресурсів для підтримки стабільного та розширеного відтворення діяльності.

Продовження табл.1.1

№	Автор	Визначення	Коментар
4	Кізима Т. О.	Економічні відносини, пов'язані формуванням, розподілом і використанням фондів грошових коштів підприємств в процесі розширеного відтворення [4, с.48].	Акцентує увагу на розширеному відтворенні підприємства, що вказує на фінансові ресурси як основу для стабільного розвитку та економічного зростання.
5	Томілін О. О., Тютюнник Ю.М., Бражник Л. В.	Відособлена сфера фінансових відносин з певними особливостями і принципами функціонування [5, с.90].	Підкреслють специфічність фінансових відносин, що обумовлені унікальними принципами управління фінансами на рівні підприємств.

Джерело: складено автором на основі [1-5]

У всіх визначеннях поняття «фінанси підприємств» відзначається наявність економічних відносин, що виникають в процесі руху фінансових ресурсів, однак автори акцентують увагу на різних аспектах цього процесу. Ганзюк С. М. підкреслює важливість грошових потоків, зокрема формування та використання доходів підприємства, пов'язуючи фінанси з процесом відтворення [1, с.7]. Череп А. В. і Горбунова А. В. звертають увагу на ринкові зв'язки підприємств із державою, що реалізуються через рух надходжень і витрат, вказуючи на інтеграцію зовнішніх економічних факторів у фінансові відносини [2, с.103]. На відміну від них, Хотєєва Н. В. та Чиж Л. П. фокусуються на розподілі і перерозподілі виручки та прибутку, а також на забезпеченні умов для розширеного відтворення, що має важливе значення для стабільності підприємства [3, с.774]. Кізима Т. О. підтримує цю ідею, однак зосереджується більше на формуванні фондів грошових коштів у межах розширеного відтворення, що є важливим для розвитку підприємства [4, с.48]. Томілін О. О., Тютюнник Ю.М., Бражник Л. В. виділяють сферу фінансових відносин як окрему структуру з власними принципами та особливостями функціонування, що підкреслює унікальні характеристики фінансів підприємств [5, с.90].

Спільною рисою всіх визначень також є те, що вони включають формування, розподіл і використання фінансових ресурсів підприємства. Ці ресурси є основою для підтримки життєдіяльності підприємства, що відзначають

усі автори, зокрема Ганзюк С. М. і Череп А. В. та Горбунова А. В., для яких рух грошових потоків є невіддільним компонентом фінансів підприємств [1, 2]. Визначення Хотєєвої Н. В. та Чиж Л. П. вказує на ключову роль розподілу виручки та прибутку, що також є характерною рисою більшості поглядів, хоча з акцентом на відтворювальну функцію фінансів [3, с.774]. Кізима Т. О. як і Ганзюк С. М., розглядає фінанси підприємств як частину процесу розширеного відтворення, що надає їм тривалого, стратегічного значення [4, с.48]. Різниця між підходами Черепа А. В., Горбуновою А. В. та інших дослідників полягає у включенні взаємодії з ринком і державою як складових фінансових відносин, що робить їх підхід більш комплексним і орієнтованим на зовнішнє середовище.

На основі аналізу поданих визначень, можна запропонувати наступне узагальнене визначення: фінанси підприємств – це система економічних відносин, що виникають у процесі формування, розподілу і використання фінансових ресурсів підприємства для забезпечення його стабільного функціонування і розвитку в умовах ринкової економіки. Таке визначення поєднує в собі елементи внутрішніх і зовнішніх фінансових відносин, а також акцентує увагу на стабільності та можливості розширеного відтворення діяльності підприємства.

Енергетична галузь є однією з ключових сфер економіки, оскільки забезпечує потреби суспільства та виробництва в енергоресурсах. Вона є важливою складовою стійкого економічного розвитку. У сучасній науковій літературі існують різні підходи до визначення енергетичної галузі, які охоплюють її структурні, функціональні та ресурсні аспекти (табл.1.2).

Таблиця 1.2 – Визначення сутності поняття «енергетична галузь»

№	Автор	Визначення	Коментар
1	Климанський Т. О.	Галузь господарства, яка займається виробництвом, передачею та розподілом енергії [6, с.53].	Акцентує на базових процесах галузі: виробництві, передачі та розподілі енергії як основних функціях енергетичної системи.
2	Прокопов Д. В.	Сукупність секторів економіки, які досліджують та використовують енергетичні ресурси для виробництва, перетворення, передачі та розподілу енергії [7, с.26].	Охоплює дослідження та використання енергетичних ресурсів, що розширює сферу діяльності галузі до етапів дослідження та перетворення.

Продовження табл.1.2

№	Автор	Визначення	Коментар
3	Ярошенко Я. В., Бобров О. В., Ципленков Д. В.	Сукупність пов'язаних між собою підсистем, котрі слугують для отримання, перетворення, розподілення і певною мірою споживання енергії первинних ресурсів енергоносіїв [8, с.194].	Акцентують на взаємопов’язаних підсистемах і враховує споживання енергії як завершальний етап діяльності галузі.
4	Когут-Ференс О. І.	Галузь народного господарства, що охоплює складну сукупність процесів перетворення, розподілу та використання всіх видів енергетичних ресурсів від їх видобутку до приймачів енергії включно [9, с.37].	Підкреслює складність галузі та її охоплення всього процесу від видобутку ресурсів до їх кінцевого споживання.
5	Калетнік Г. М., Пришляк Н. В.	Сукупність секторів господарства, що вивчають і використовують енергетичні ресурси з метою вироблення, перетворення, передачі і розподілу енергії [10, с.9].	Зосереджуються на вивченні та використанні ресурсів, наголошуючи на ключових процесах трансформації та розподілу енергії.

Джерело: складено автором на основі [6-10]

Спільною рисою усіх визначень є те, що вони охоплюють основні функції енергетичної галузі, такі як виробництво, передача та розподіл енергії, а також використання енергоресурсів для цих цілей. Визначення Климанського Т. О. та Прокопова Д. В. концентруються на базових процесах вироблення і передачі енергії, що є основними елементами функціонування галузі [6; 7]. Водночас Прокопов Д. В. розширює своє визначення, включаючи дослідження енергоресурсів, що вказує на важливість науково-технічного аспекту в енергетичній галузі [7, с.26]. Ярошенко Я. В., Бобров О. В., Ципленков Д. В. наголошують на системному підході, підкреслюючи взаємопов’язаність підсистем у процесі перетворення і розподілу енергії, а також враховують її споживання [8, с.194]. Визначення Когута-Ференса О. І. також акцентує на комплексному підході, охоплюючи повний процес від видобутку ресурсів до їх кінцевого споживання, що вказує на широту охоплення енергетичної діяльності [9, с.37]. Калетнік Г. М., Пришляк Н. В. зосереджуються на вивченні та перетворенні ресурсів, наголошуючи на важливості процесів трансформації енергії [10, с.9].

Серед відмінних ознак слід виділити різний ступінь акценту на дослідницькій і ресурсній складових галузі. Так, Прокопов Д. В. і Калетнік Г. М. та Пришляк Н. В. підкреслюють дослідження енергоресурсів, що є важливим для інновацій та ефективного використання ресурсів [7; 10]. Ярошенко Я. В., Бобров О. В., Ципленков Д. В., а також Когут-Ференс О. І. додають аспект споживання енергії, що розширює розуміння енергетичної галузі як інтегрованої системи від видобутку до кінцевого використання [8; 9]. Загалом основна увага у визначеннях приділяється виробництву, передачі та розподілу енергії, але також відзначається важливість дослідження, видобутку, перетворення і споживання енергоресурсів.

На основі проаналізованих визначень можна запропонувати узагальнене визначення: енергетична галузь – це комплекс секторів господарства, що здійснює видобуток, перетворення, передачу, розподіл та споживання енергетичних ресурсів для задоволення суспільних і виробничих потреб. Це визначення поєднує ключові аспекти всіх наведених визначень і підкреслює основні процеси, необхідні для ефективного функціонування енергетичної галузі. Включення аспекту споживання дозволяє охопити кінцевий етап енергетичного циклу, забезпечуючи повну картину діяльності галузі як невід'ємної частини економічної системи.

Дослідивши сутність понять «фінанси підприємств» та «енергетична галузь» можна запропонувати узагальнене визначення: фінанси підприємств енергетичної галузі – це система економічних відносин, що пов'язані з формуванням, розподілом, перерозподілом і використанням фінансових ресурсів для забезпечення ефективного функціонування та розвитку підприємств, які займаються виробництвом, передачею, розподілом і споживанням енергії. Ці відносини охоплюють організацію грошових потоків, фінансування операційних і інвестиційних потреб, управління витратами та доходами, а також взаємодію з учасниками ринку й державою з метою підтримки стабільності й ефективності енергетичного сектору. Запропоноване визначення базується на ключових аспектах фінансів підприємств, що включають рух фінансових ресурсів і

забезпечення процесу відтворення, проте відображає також специфіку енергетичної галузі.

Фінанси підприємств енергетичної галузі виконують низку важливих функцій, що забезпечують стабільність і ефективність їх діяльності. Функції фінансів підприємств енергетичної галузі наведені на рис.1.1.

Рисунок 1.1 – Функції фінансів підприємств енергетичної галузі

Джерело: складено автором на основі [11.12]

Розподільча функція сприяє оптимальному розподілу фінансових ресурсів між різними напрямами, такими як інвестиції, поточна діяльність, та соціальні зобов'язання. Регулююча функція дозволяє коригувати фінансову політику підприємства відповідно до змін в економічних умовах та вимог державного регулювання. Контрольна функція забезпечує нагляд за правильністю використання ресурсів, що важливо для мінімізації витрат і підвищення ефективності [11, с.332]. Забезпечувальна функція сприяє підтримці стабільного грошового потоку для фінансування виробничих процесів і капіталовкладень. Стимулююча функція, в свою чергу, мотивує підвищення продуктивності та інновацій у виробництві, що сприяє розвитку енергетичних підприємств [12, с.7]. Кожна з цих функцій відіграє важливу роль у досягненні фінансової стабільності, ефективного використання ресурсів та забезпечення надійного постачання енергії. Збалансована реалізація цих функцій допомагає підприємствам енергетичної галузі адаптуватися до ринкових змін і досягати стратегічних цілей.

Принципи фінансів підприємств енергетичної галузі ґрунтуються на специфічних вимогах, що забезпечують їх стабільну роботу та фінансову стійкість. Принципи фінансів підприємств енергетичної галузі наведені на рис.1.2.

Рисунок 1.2 – Принципи фінансів підприємств енергетичної галузі

Джерело: складено автором на основі [13, 14]

Принцип самостійності надає підприємствам право самостійно приймати фінансові рішення, що стосуються їхньої господарської діяльності. Відповідальність за підсумки діяльності забезпечує зобов’язання підприємств щодо досягнення певних фінансових результатів. Самоокупність означає, що підприємство має забезпечувати свою діяльність коштами з власних доходів, покриваючи поточні витрати [13, с.63]. Фінансове планування є основою для прийняття обґрунтованих рішень та забезпечення ефективного розподілу ресурсів. Створення резервних фондів дозволяє підприємствам мати фінансовий запас на випадок непередбачених обставин. Принцип фінансової дисципліни забезпечує дотримання встановлених норм та стандартів у сфері фінансів. Наявність власних та залучених коштів гарантує підтримку необхідного рівня

ліквідності й фінансової гнучкості для розвитку енергетичних підприємств [14, с.293].

Фінанси підприємств енергетичної галузі мають певні особливості, що зумовлені специфікою їхньої діяльності та високим ступенем залежності від зовнішніх умов. Особливості фінансів підприємств енергетичної галузі наведені на рис.1.3.

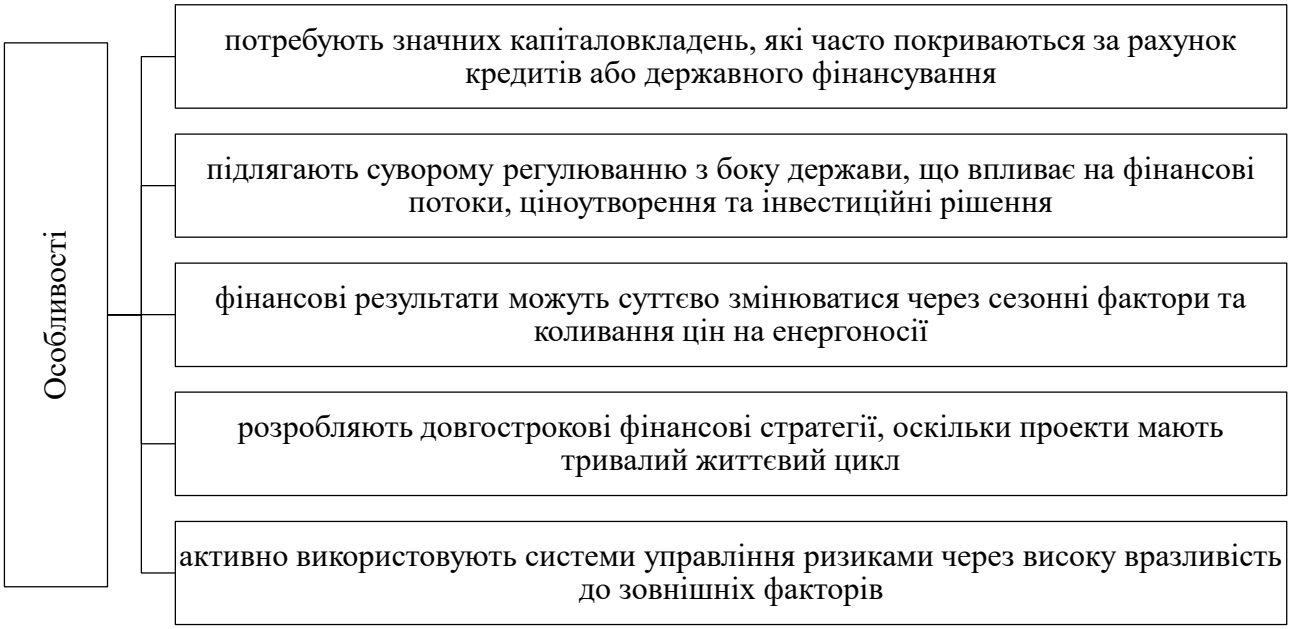

Рисунок 1.3 – Особливості фінансів підприємств енергетичної галузі

Джерело: складено автором на основі [15-20]

Однією з головних особливостей є потреба в значних капіталовкладеннях, які часто необхідно залучати через кредити або державне фінансування. Це пояснюється великими витратами на будівництво, оновлення та модернізацію енергетичних об’єктів, що потребують великих сум на початкових етапах інвестицій [15, с.117]. Фінанси підприємств енергетичної галузі також підлягають суворому державному регулюванню, що впливає на фінансові потоки, ціноутворення та інвестиційні рішення [16, с.28]. Держава часто встановлює ціни на енергетичні ресурси або їхні компоненти, обмежуючи самостійність підприємств у цьому питанні [17, с.164]. Таке регулювання спрямоване на захист інтересів споживачів і стабільність ринку, але водночас може обмежувати прибутковість та інвестиційну активність підприємств.

Фінансові результати енергетичних підприємств схильні до впливу сезонних факторів та коливань цін на енергоносії, що спричиняє значні коливання доходів. В опалювальний сезон попит на енергію значно зростає, що впливає на фінансові показники підприємств [18, с.30]. Зміни на світовому ринку енергоносіїв, такі як зростання цін на нафту чи газ, також мають великий вплив на фінансові потоки та витрати. Через тривалий життєвий цикл енергетичних проєктів підприємства змушені розробляти довгострокові фінансові стратегії. Інвестиції в енергетиці окуповуються повільно, що вимагає ретельного планування на десятиліття вперед для забезпечення стабільного розвитку [19, с.83]. Такий підхід дозволяє підприємствам підтримувати безперебійне виробництво та надійне постачання енергії в умовах зміни економічних умов. Окрім цього, підприємства енергетичної галузі активно використовують системи управління ризиками, зважаючи на високу вразливість до зовнішніх факторів [20, с.27]. Ризики можуть виникати через зміну регуляторних вимог, природні катаклізми або політичну нестабільність, що загрожує фінансовій стабільності підприємства. Система управління ризиками допомагає мінімізувати ці ризики та адаптувати фінансову політику до можливих змін.

Загалом фінанси підприємств енергетичної галузі характеризуються значними капіталовкладеннями, суворим державним регулюванням, залежністю від зовнішніх факторів і потребою у довгострокових фінансових стратегіях. Це робить управління фінансами в енергетичному секторі надзвичайно складним, але важливим елементом для забезпечення надійного та стабільного функціонування галузі.

Таким чином, дослідження сутності фінансів підприємств енергетичної галузі показує, що вони є системою економічних відносин, яка забезпечує ефективне управління фінансовими ресурсами для стабільної роботи та розвитку енергетичних компаній. Основні функції фінансів включають розподільчу, регулюючу, контрольну, забезпечувальну та стимулюючу, що сприяє оптимізації витрат і стимулюванню інновацій. Принципи самостійності, фінансового планування, відповідальності та створення резервів забезпечують адаптивність і

фінансову стійкість підприємств. Особливості фінансів у цій галузі, такі як потреба в капіталовкладеннях, державне регулювання та управління ризиками, визначають специфіку фінансового управління. Фінанси підприємств енергетичної галузі є важливим інструментом для досягнення економічної ефективності та стабільного енергопостачання.

1.2. Руйнівний вплив збройної агресії на енергетичну галузь країни

Руйнівний вплив збройної агресії на енергетичну галузь країни є одним з найактуальніших викликів для національної безпеки та економічної стабільності. Військові конфлікти можуть призводити до значних ушкоджень інфраструктури, переривання постачання енергоресурсів та зростання ризиків для енергетичних компаній.

Варто розглянути безпосередньо сутність збройної агресії, оскільки вона окреслює основну загрозу, що стоїть перед енергетичною безпекою України. Згідно ст. 1 Закону України «Про оборону України», збройна агресія – це застосування іншою державою або групою держав збройної сили проти України [21]. Законодавче визначення збройної агресії вказує на зовнішню загрозу, яка має безпосередній вплив на всі сфери національної безпеки, включаючи енергетичну галузь.

Розуміння сутності поняття «енергетична безпека» дозволить оцінити, як військові конфлікти впливають на енергетичні ресурси, інфраструктуру та доступність енергії для населення і промисловості. В Стратегії енергетичної безпеки України енергетична безпека розглядається як захищеність національних інтересів у сфері забезпечення доступу до надійних, стійких, доступних і сучасних джерел енергії технічно надійним, безпечним, економічно ефективним та екологічно прийнятним способом в нормальних умовах і в умовах особливого або надзвичайного стану [22]. Законодавче визначення енергетичної безпеки

України акцентує увагу на важливості забезпечення національних інтересів у контексті доступу до енергетичних ресурсів. Включення критеріїв надійності, стійкості та екологічної прийнятності свідчить про прагнення до розвитку стійкої енергетичної інфраструктури, здатної витримувати різноманітні виклики, включаючи надзвичайні ситуації. Такий комплексний підхід не лише підкреслює важливість енергетичної безпеки для економічного зростання, а й вказує на необхідність інтеграції екологічних аспектів у стратегії енергетичного розвитку країни.

Табл.1.3 пропонує узагальнення основних аспектів визначення поняття «енергетична безпека», що є ключовим для розуміння стабільності енергетичної системи країни. Їх аналіз допоможе глибше усвідомити, як збройна агресія та інші загрози впливають на енергетичну безпеку держави.

Таблиця 1.3 – Визначення сутності поняття «енергетична безпека»

№	Автор	Визначення	Коментар
1	Суходоля О. М., Харазішвілі Ю. М.	Захищеність держави, її громадян та економіки від дефіциту енергії [23, с.9].	Фокусуються на забезпеченні базової захищеності від нестачі енергетичних ресурсів.
2	Красностанова Н. Е., Бугазіянус С. М.	Спроможність технічно надійним, економічно ефективним та екологічно прийнятним способом задовольняти потреби суспільства в енергоресурсах, забезпечувати стале функціонування національної економіки в нормальних і кризових умовах [24, с.283].	Охоплюють комплексність безпеки через технічну надійність, економічну ефективність і екологічну прийнятність, що сприяє сталому розвитку.
3	Чеховський А. А.	Стан захищеності життєво важливих енергетичних інтересів людей, суспільств і націй від внутрішніх і зовнішніх загроз, з економічно доступними паливно-енергетичними ресурсами прийнятної якості за нормальних умов і в надзвичайних ситуаціях забезпечується збереження споживачів задоволений [25, с.246].	Виділяє захист життєво важливих інтересів та доступ до ресурсів як основні пріоритети, зважаючи на різні сценарії – звичайні та кризові.
4	Лимар В. В.	Забезпечення доступу до енергетичних ресурсів, які є необхідними для економічного розвитку та національної безпеки, зі зменшенням залежності від іноземних постачальників [26, с.103].	Підкреслює економічну складову та зменшення залежності від зовнішніх постачальників, що є критично важливим для суверенітету держави.

Продовження табл.1.3

№	Автор	Визначення	Коментар
5	Ковбатюк М. В., Шкляр В. В.	Стан захищеності економіки, суспільства, держави, регіону від наявних і потенційних дестабілізуючих загроз і ризиків енергетичного характеру шляхом сталого функціонування енергетичного комплексу [27, с.18].	Охоплюють стале функціонування енергокомплексу та підхід до управління ризиками, що забезпечує стабільність суспільства і держави.

Джерело: складено автором на основі [23-27]

В представлених визначень поняття «енергетична безпека» простежується наявність спільних та відмінних характеристик. Спільною рисою всіх підходів є підкреслення захищеності національних інтересів у енергетичній сфері. Дослідники сходяться на важливості забезпечення надійного та безперебійного доступу до енергоресурсів для задоволення потреб суспільства та економіки. Більшість авторів також акцентують на необхідності сталого функціонування енергетичних систем як у звичайних умовах, так і під час криз.

Водночас в окремих визначеннях виділяються певні аспекти, наприклад, Суходоля О. М. і Харазішвілі Ю. М. роблять акцент на захисті від дефіциту енергії як основного ризику [23, с.9], тоді як Красностанова Н. Е. та Бугазіянус С. М. додають до цього екологічний та технічно надійний підхід до забезпечення потреб у ресурсах [24, с.283]. Чеховський А. А. зосереджується на захисті життєво важливих інтересів суспільства та нації, а Лимар В. В. та Ковбатюк М. В. і Шкляр В. В. наголошують на зменшенні залежності від зовнішніх постачальників як засобі посилення національної безпеки.

На основі проаналізованих визначень можна запропонувати узагальнене визначення: енергетична безпека – це стан захищеності національних інтересів у сфері енергетики, що забезпечує надійний, економічно доцільний та екологічно безпечний доступ до енергоресурсів для стабільного функціонування держави, економіки та суспільства в умовах звичайного функціонування та кризових ситуацій. Таке визначення охоплює основні аспекти та підкреслює комплексний підхід до захищеності енергетичної сфери, враховуючи надійність, доступність та

екологічність. Врахування цих чинників є важливим для забезпечення сталого розвитку країни та мінімізації ризиків залежності від зовнішніх енергоресурсів.

Принципи енергетичної безпеки формують підґрунтя для сталого розвитку енергетичної сфери, забезпечуючи стабільність та захищеність держави і суспільства. Принципи енергетичної безпеки наведені на рис.1.4.

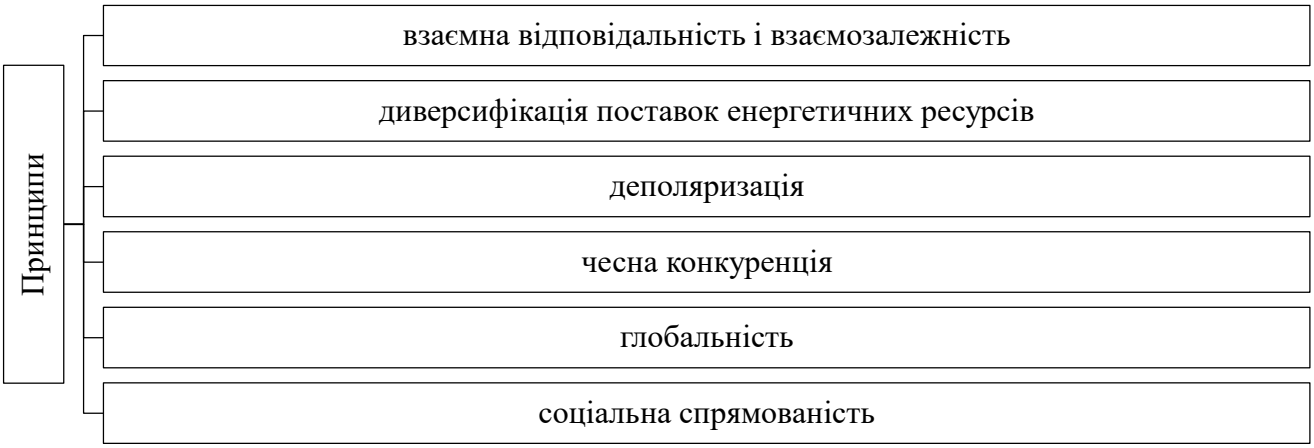

Рисунок 1.4 – Принципи енергетичної безпеки

Джерело: складено автором на основі [28, с.18]

Одним із ключових принципів є взаємна відповідальність і взаємозалежність, що підкреслює важливість спільної роботи всіх учасників енергетичного ринку задля запобігання кризовим ситуаціям. Диверсифікація поставок енергоресурсів знижує ризики залежності від одного постачальника і сприяє більшій стабільності енергетичної системи. Принцип деполяризації закликає до зменшення політичних впливів на енергетичний сектор, що дозволяє забезпечити рівні умови для всіх учасників ринку. Чесна конкуренція та глобальність підтримують економічну ефективність і сприяють інтеграції в міжнародні енергетичні системи. Соціальна спрямованість, у свою чергу, акцентує увагу на забезпеченні доступу до енергоресурсів для всіх громадян, що є необхідною умовою для підвищення якості життя та зростання добробуту суспільства.

Проаналізували сутність та принципи енергетичної безпеки, важливо перейти до розгляду руйнівного впливу збройної агресії на енергетичну галузь. Військові дії створюють численні ризики та виклики, що ставлять під загрозу не

лише доступність енергетичних ресурсів, а й стабільність і надійність їх постачання. У цьому контексті слід детально розглянути, як саме агресія впливає на видобуток, перетворення, передачу, розподіл та споживання енергетичних ресурсів, а також які наслідки це має для національної безпеки та економічного розвитку.

Основні аспекти впливу збройної агресії на видобуток та перетворення енергетичних ресурсів наведений на рис.1.5.

Рисунок 1.5 – Вплив збройної агресії на видобуток та перетворення енергетичних ресурсів

Джерело: складено автором на основі

Збройна агресія має значний негативний вплив на видобуток енергетичних ресурсів, послаблюючи енергетичну незалежність країни. Одним із основних наслідків є пошкодження видобувних об'єктів та свердловин, що ускладнює стабільний видобуток енергоресурсів [29, с.145]. Внаслідок цього суттєво знижуються обсяги видобутку нафти та газу, що веде до енергетичного дефіциту й обмежує внутрішнє постачання. Втрата доступу до важливих родовищ стає ще одним серйозним фактором, адже через окупацію або знищення інфраструктури держава може втратити контроль над стратегічно важливими ресурсами [30, с.74].

Крім того, через постійні військові дії зростають витрати на видобуток і необхідні ремонти, що негативно позначається на економічній ефективності енергетичного сектора.

Агресія також вкрай негативно позначається на перетворенні енергетичних ресурсів, порушуючи нормальне функціонування енергетичної інфраструктури. Руйнування нафтопереробних заводів та електростанцій призводить до втрати ключових об’єктів перетворення, що значно знижує загальні потужності виробництва енергоресурсів [31, с.48]. Через втрати виробничих потужностей держава змушена збільшувати витрати на модернізацію і відновлення постраждалих об’єктів, що вимагає значних фінансових ресурсів і часу [32, с.499]. Військові дії також впливають на якість перетворених енергоресурсів, яка може погіршуватися через збої в технологічних процесах та використання застарілого обладнання. Водночас зменшення обсягів внутрішнього виробництва перетворених ресурсів змушує країну більше покладатися на імпортовані енергоресурси, що підвищує її зовнішню залежність.

Основні аспекти впливу збройної агресії на передачу та розподіл енергетичних ресурсів наведений на рис.1.6.

Рисунок 1.6 – Вплив збройної агресії на передачу та розподіл енергетичних ресурсів

Джерело: складено автором на основі [33-37]

Збройна агресія значно ускладнює передачу енергетичних ресурсів, що призводить до численних проблем у функціонуванні енергетичної інфраструктури. Ущільнення та знищення ліній електропередачі порушує стабільне постачання електроенергії, роблячи неможливим надійний зв'язок між енергогенеруючими об'єктами та споживачами [33, с.40]. Це також впливає на роботу підстанцій, які забезпечують трансформацію та передачу електроенергії до кінцевих користувачів, що призводить до перебоїв у постачанні як для промисловості, так і для населення [34, с.28]. Такі збої підвищують ризик аварій і навіть катастроф, що загрожує безпеці населення та стабільності економіки. Відновлення пошкодженої інфраструктури вимагає проведення термінових ремонтів, однак через складні умови війни це часто стає неможливим або надто дорогим. Таким чином, передача енергетичних ресурсів стає вразливою ланкою енергетичної системи, що ставить під загрозу забезпечення країни енергією.

Розподіл енергетичних ресурсів також страждає від негативних наслідків збройного конфлікту, створюючи додаткові труднощі для енергопостачання споживачів [35, с.58]. Військові дії призводять до порушень роботи розподільних мереж, що безпосередньо впливає на стабільність електропостачання і викликає численні відключення. Це, у свою чергу, веде до непередбачених витрат на відновлення інфраструктури, що потребує значних інвестицій, часто недоступних у кризовий період [36, с.530]. Дефіцит енергії стає критичним у деяких регіонах, що особливо загострюється в умовах надзвичайних ситуацій, коли від енергопостачання залежить безпека громадян [37, с.566]. Збої у постачанні енергії викликають соціальну напруженість, оскільки тривалі відключення електроенергії негативно позначаються на життєвих умовах населення. Це погіршує інвестиційну привабливість енергетичного сектору, знижуючи перспективи розвитку галузі та підвищуючи ризик подальших економічних втрат.

Основні аспекти впливу збройної агресії на споживання енергетичних ресурсів наведений на рис.1.7.

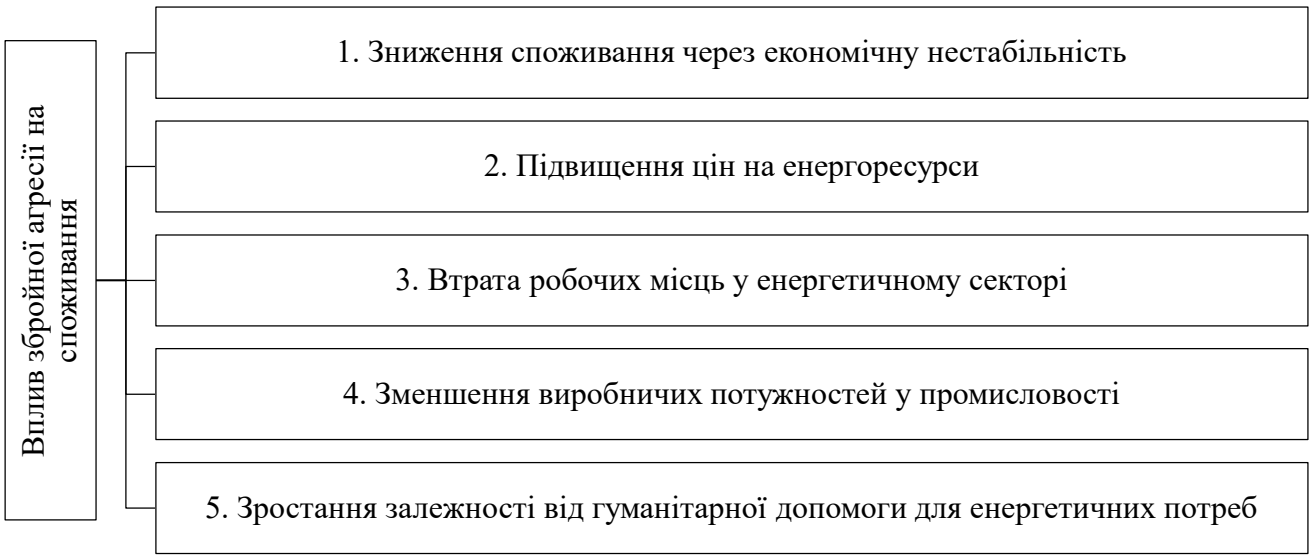

Рисунок 1.7 – Вплив збройної агресії на споживання енергетичних ресурсів

Джерело: складено автором на основі [38-39]

Споживання енергетичних ресурсів в умовах війни також зазнає значних змін через загальну економічну нестабільність, що знижує попит на енергію. Економічна нестабільність змушує населення та підприємства скорочувати споживання енергії, що впливає на доходи енергетичного сектору [38, с.794]. У відповідь на зростання витрат на виробництво і передачу ресурсів ціни на енергоносії підвищуються, що ще більше ускладнює доступність енергії для населення. Це спричиняє втрати робочих місць у енергетичному секторі та знижує виробничі потужності промисловості, які потребують стабільного енергопостачання для свого функціонування [39, с.75]. Зростання економічного тиску також призводить до залежності від гуманітарної допомоги для задоволення базових енергетичних потреб, особливо в найбільш постраждалих регіонах. У таких умовах споживання енергоресурсів стає надзвичайно уразливим, що посилює економічні та соціальні наслідки конфлікту.

Таким чином, збройна агресія має руйнівний вплив на енергетичну галузь країни, спричиняючи збитки на всіх етапах видобутку, перетворення, передачі та розподілу енергоресурсів. Пошкодження видобувних об'єктів і руйнування нафтопереробних заводів знижують загальні виробничі потужності, збільшуючи витрати на відновлення. У сфері передачі та розподілу часті перебої й руйнування

інфраструктури підвищують ризики аварій, що негативно позначається на безпеці громадян і стабільності енергопостачання. Економічна нестабільність, викликана війною, знижує споживання енергії і водночас призводить до підвищення цін, що обмежує доступ до ресурсів. Залежність від гуманітарної допомоги у забезпеченні базових енергетичних потреб свідчить про значне послаблення енергетичної незалежності та безпеки країни.

1.3 Фінансові інструменти відновлення енергетичних підприємств країни

Відновлення енергетичних підприємств країни є ключовим завданням у процесі стабілізації економіки та забезпечення енергетичної безпеки після масштабних руйнувань. Фінансові інструменти відіграють у цьому процесі центральну роль, адже саме завдяки їм можна залучити капітал, необхідний для реконструкції об’єктів, модернізації інфраструктури та розвитку нових потужностей. Розуміння їхньої ефективності та можливостей є важливим для розробки стратегії відновлення енергетичних підприємств у нинішніх умовах.

Дослідження теми варто розпочати з визначення сутності та видів фінансових інструментів, адже це дозволяє чітко окреслити, які саме види фінансових ресурсів можуть бути задіяні у процесі відновлення. Зокрема, визначення сутності поняття «фінансовий інструмент» наведене в табл.1.4.

Таблиця 1.4 – Визначення сутності поняття «фінансовий інструмент»

№	Автор	Визначення	Коментар
1	Середа О. О.	Стандартизований засіб розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів на договірних умовах із визначенням прав і обов’язків учасників фінансового ринку [40, с.62].	Акцентує на стандартизації та договірній природі фінансових інструментів, що забезпечує їх легітимність і прозорість у ринкових відносинах.

Продовження табл.1.4

№	Автор	Визначення	Коментар
2	Садчикова І. В., Садчиков В. С.	Особливий вид продукту, що представлений на кредитному ринку, включає в себе формування договору або угоди на надання даного виду послуги і використовується для залучення (інвестування) однією стороною – надавачем послуги та отримання економічної вигоди іншою [41, с.192].	Виділяють фінансовий інструмент як продукт, що базується на угоді, акцентуючи на можливостях інвестування та отримання економічної вигоди, що підходить для кредитного ринку.
3	Опарін В. М., Федосов В. М., Льовочкін С. В. та інші	Конкретна форма фінансових відносин (яка з позицій системного підходу визначається компонентами фінансової системи) [42, с.81].	Надають загальну концепцію фінансових інструментів як форми відносин, яка враховує системний підхід, що дозволяє трактувати інструмент як частину ширшої фінансової системи.
4	Кубах Т. Г.	Будь–який контракт з чітко визначеними економічними наслідками, предметом якого є грошові кошти чи їх еквіваленти, який зумовлює появу права в одного та зобов’язання чи інструменту капіталу в іншого [43, с.140].	Розглядає фінансовий інструмент як контракт з визначеними економічними наслідками, що вказує на його роль у створенні прав та обов’язків для сторін

Джерело: складено автором на основі [40-43]

Фінансові інструменти у наведених визначеннях розглядаються як стандартизовані засоби або форми фінансових відносин, які регулюються договором і передбачають права та обов'язки сторін. Спільною рисою є договірна основа, яка забезпечує чітку регламентацію і прозорість відносин. Визначення Середи О. О. і Кубаха Т. Г. підкреслюють значення стандартизації і договірної природи фінансових інструментів, що сприяє їх правовій легітимності [40; 43]. Водночас, підходи Садчикової І. В. і Садчикова В. С. та Опаріна В. М. разом з колегами відзначають економічну вигоду, яку можуть отримувати сторони [41; 42]. Визначення Садчикової І. В. і Садчикова В. С. акцентує на кредитному ринку, де інструменти використовуються для інвестування та отримання доходу, а також розглядає їх як продукт фінансової системи [41, с.192]. Додатково, Кубах Т Г. описує фінансовий інструмент через його здатність створювати права та

зобов’язання у сторін, що відображає їхню контрактну природу і застосування в обігу капіталу [43, с.140]. Відмінності між визначеннями пов'язані з рівнем деталізації та акцентами на кредитному, інвестиційному або загально-фінансовому контекстах.

На основі проаналізованих визначень можна запропонувати узагальнене визначення: фінансовий інструмент – це договірний засіб з визначеними економічними наслідками, що забезпечує права та зобов’язання сторін, спрямований на перерозподіл або залучення фінансових ресурсів для досягнення економічної вигоди. Таке визначення обґрунтоване тим, що фінансові інструменти виконують як функцію перерозподілу, так і залучення капіталу, при цьому їхня договірна основа забезпечує чіткі зобов’язання та права для учасників фінансового ринку. Цей підхід дозволяє розглядати фінансові інструменти як важливу складову фінансової системи, що адаптується до ринкових потреб.

Фінансові інструменти класифікуються за різними ознаками, що дозволяє детальніше зрозуміти їх природу та призначення в економіці. Класифікація фінансових інструментів наведена на рис.1.8.

Рисунок 1.8 – Класифікація фінансових інструментів

Джерело: складено автором на основі [44, с.284]

За терміном обігу інструменти поділяються на короткострокові, які зазвичай мають термін обігу до одного року, та довгострокові, призначені для використання на період, що перевищує один рік. Такий поділ дозволяє інвесторам і компаніям обирати інструменти відповідно до їхніх фінансових цілей та потреб. За характером контрактних відносин виділяються фінансові активи, фінансові зобов’язання, інструменти власного капіталу та інструменти без наступних фінансових зобов’язань. Цей підхід враховує різні типи прав і обов'язків, які виникають між учасниками фінансових ринків, а також відображає специфіку інструментів, що не передбачають майбутніх зобов'язань. За характером фінансових зобов’язань інструменти поділяються на боргові, які передбачають повернення боргу з процентами, та дольові, що представляють частку в капіталі, наприклад, акції. Боргові інструменти забезпечують регулярний дохід у вигляді процентів, тоді як дольові – права на частку у прибутку. Щодо відображення в обліку, фінансові інструменти поділяються на балансові та позабалансові, що відображає їхню присутність у фінансовій звітності підприємства: балансові відображаються на балансі, тоді як позабалансові не є частиною балансу, але можуть створювати приховані ризики. За предметом угоди виділяють первинні інструменти, що базуються на реальних фінансових активах, таких як акції чи облігації, та похідні, створені на основі первинних інструментів і використовуються для хеджування ризиків. Похідні інструменти, зокрема ф’ючерси та опціони, дозволяють інвесторам контролювати ризики та забезпечують гнучкість у реагуванні на зміни ринку. Така різноманітність фінансових інструментів дозволяє чітко визначати особливості кожного інструменту, підвищуючи ефективність управління фінансовими ресурсами та відповідність різним потребам ринку.

Відновлення енергетичних підприємств країни є одним із ключових завдань на шляху до економічної стабілізації, відновлення енергетичної безпеки та подолання наслідків військової агресії. Пошкодження критичної енергетичної інфраструктури, зниження потужностей виробництва та транспортування енергії, значні втрати активів і зростання витрат на обслуговування зобов'язань ставлять

енергетичний сектор перед серйозними фінансовими викликами. Для успішного відновлення галузі необхідно залучати різноманітні фінансові інструменти, які б забезпечили ефективне використання ресурсів, а також сприяли залученню інвестицій для модернізації, ремонту й побудови нових об’єктів енергетичної інфраструктури.

Серед основних фінансових інструментів, що можуть використовуватися для відновлення енергетичних підприємств, особливу роль відіграють державні та міжнародні кредити й гранти. Гранти дозволяють фінансувати капітальні витрати без подальших боргових зобов'язань для підприємств, що є особливо важливим у випадках, коли компанії обмежені у власних фінансових ресурсах або вже мають значний рівень боргового навантаження [45, с.144]. Кредити ж, хоча і збільшують зобов’язання підприємств, забезпечують більш стабільні джерела фінансування в разі правильного управління борговими витратами [46]. Використання позик із залученням міжнародних фінансових організацій, таких як Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку або Міжнародний валютний фонд, може надати вигідніші умови фінансування, особливо в контексті низьких процентних ставок або тривалих періодів погашення. Співпраця з цими організаціями дозволяє отримати також експертну підтримку у впровадженні ефективних практик управління проектами відновлення та оптимізації витрат.

Ще одним важливим фінансовим інструментом є облігації, особливо «зелені» облігації, що призначені для екологічно сталих проектів [47, с.73]. Енергетичні підприємства можуть залучати кошти від інвесторів шляхом випуску облігацій, які фінансуватимуть розвиток та відновлення екологічних і ефективних технологій, таких як відновлювальні джерела енергії чи модернізація систем з підвищеною енергоефективністю [48, с.]. Випуск таких облігацій може залучити інвесторів, що зацікавлені в екологічних інвестиціях, а також знизити витрати на фінансування завдяки пільговим умовам для зелених проєктів.

Окрім облігацій, в умовах післявоєнного відновлення значення набувають фінансові інструменти страхування, особливо поліси страхування ризиків руйнування об’єктів інфраструктури. Таке страхування може забезпечити виплату

компенсацій при знищенні чи пошкодженні об’єктів енергетики, зокрема під час можливих атак або стихійних лих, що дозволяє зменшити ризики підприємств у відновлювальному процесі та підтримувати їхню фінансову стабільність [49]. Важливою складовою є також державні програми підтримки страхування, які дозволяють компенсувати частину страхових витрат або створювати спеціальні гарантії на випадок невиконання страхових зобов'язань у випадках непередбачених ситуацій.

Державні та приватні інвестиції також відіграють значну роль у відновленні галузі, особливо за умов, коли підприємства не мають можливості залучати зовнішнє фінансування через зростаючі ризики [50, с.117]. Державна підтримка у вигляді субсидій або прямих інвестицій може значно підвищити здатність підприємств проводити ремонтні роботи, модернізацію інфраструктури та побудову нових об’єктів. Водночас приватні інвестиції можуть залучатися через різні форми співпраці, включаючи концесії, партнерства публічного і приватного секторів, де держава створює умови для інвесторів шляхом податкових пільг або забезпечення правових гарантій.

Окрім традиційних фінансових інструментів, важливе місце в процесі відновлення енергетичних підприємств належить сучасним інструментам ризик-менеджменту. Використання похідних фінансових інструментів, таких як ф’ючерси та опціони на енергоресурси, може допомогти компаніям мінімізувати ризики коливань цін на енергоресурси [51]. Це особливо актуально в умовах непередбачуваного попиту та пропозиції на ринку енергетичних ресурсів, що може впливати на здатність підприємств стабільно виконувати свої фінансові зобов’язання. Хеджування ризиків шляхом укладення строкових контрактів на постачання або продаж енергоресурсів зменшує залежність від змінних ринкових умов та сприяє стабільності надходжень у секторі [52, с.24].

Таким чином, для комплексного відновлення енергетичних підприємств важливо використовувати широкий набір фінансових інструментів, що включають гранти, кредити, облігації, страхування, державні та приватні інвестиції, а також інструменти хеджування ризиків. Застосування цих

інструментів дозволяє ефективніше розподілити фінансові ресурси, залучати інвестиції, управляти ризиками й досягати сталого розвитку галузі. Синергія державної підтримки, міжнародної допомоги та приватних інвестицій створює основу для надійного функціонування енергетичних підприємств у майбутньому та сприяє підвищенню енергетичної безпеки країни.

РОЗДІЛ 2
ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ НА ФІНАНСИ ЕНЕРГЕТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

2.1 Аналіз тенденцій розвитку фінансів підприємств енергетики в Україні

Фінансовий стан підприємств енергетичного сектору є ключовим чинником стабільності та розвитку економіки України. Енергетика, як стратегічна галузь, потребує детального аналізу для оцінки динаміки та структури її фінансових показників.

Аналіз динаміки кількості енергетичних підприємств дозволяє зрозуміти масштаб галузі та оцінити тенденції її розвитку. Цей показник відображає зміну структури галузі під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників. Динаміка кількості енергетичних підприємств в Україні наведена на рис.2.1.

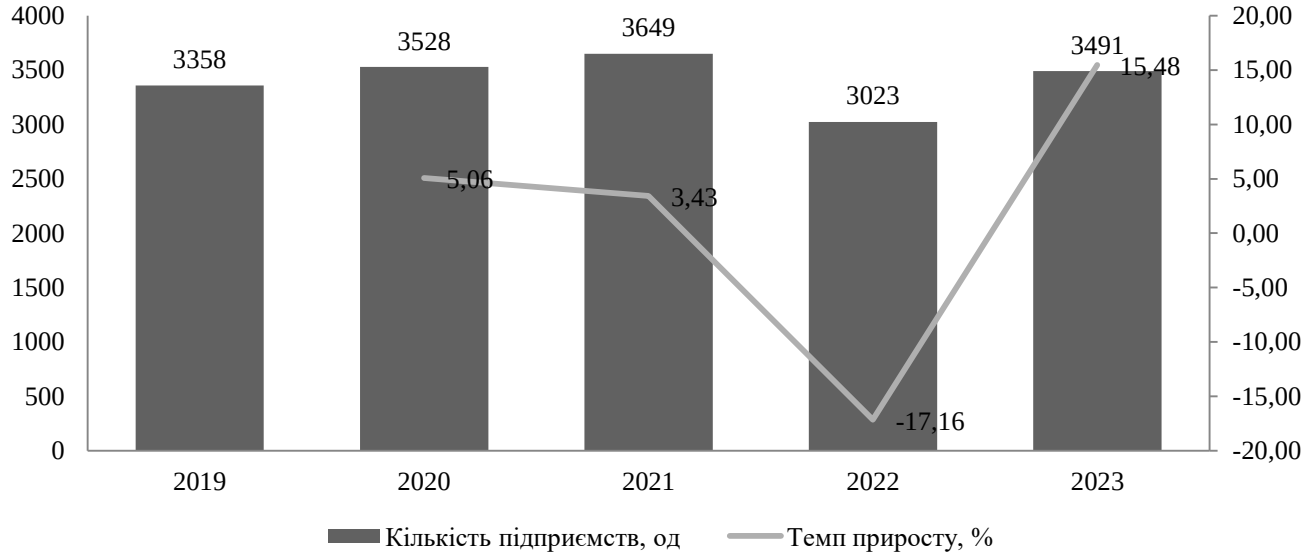

Рисунок 2.1 – Динаміка кількості енергетичних підприємств в Україні в 2019-2023 рр.

Джерело: складено автором на основі [53]

Динаміка кількості енергетичних підприємств в Україні демонструє нестабільність. У 2019-2021 роках спостерігалося поступове зростання кількості підприємств, що зумовлено сприятливими умовами для розвитку бізнесу в енергетичній галузі, зокрема державними програмами підтримки. Зростання темпів у 2020 році (+5,06%) та 2021 році (+3,43%) вказує на активізацію діяльності у секторі. Проте у 2022 році кількість підприємств значно скоротилася (-17,16%), що було наслідком впливу повномасштабної війни, зокрема руйнування інфраструктури та релокації бізнесу. У 2023 році ситуація частково стабілізувалася, що проявилося у відновленні кількості підприємств (+15,48%), що пояснюється адаптацією бізнесу до нових умов та державною підтримкою відновлення. Ці зміни підкреслюють високу залежність галузі від макроекономічних та політичних факторів.

Після цього доцільно звернути увагу на розподіл енергетичних підприємств за розмірами. Цей показник дає змогу оцінити роль великих, середніх і малих підприємств у формуванні фінансових результатів галузі. Розподіл енергетичних підприємств за розмірами в Україні наведений на рис.2.2.

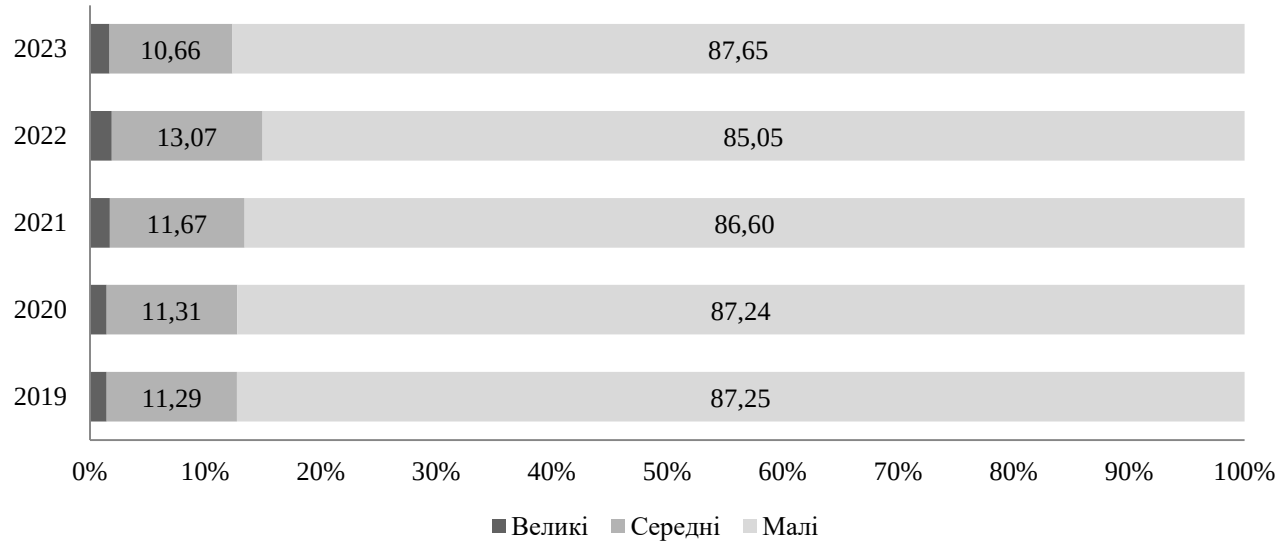

Рисунок 2.2 – Розподіл енергетичних підприємств за розмірами в Україні в 2019-2023 рр., %

Джерело: складено автором на основі [53]

Розподіл енергетичних підприємств за розмірами в Україні роках демонструє стабільну перевагу малих підприємств. Частка великих компаній залишається незначною (1,46–1,89%), що вказує на домінування децентралізованої структури галузі. Найбільші зміни спостерігаються у 2022 році, коли частка середніх підприємств зросла до 13,07%, що є наслідком консолідації ресурсів для збереження бізнесу в умовах кризи. У 2023 році частка середніх підприємств знизилася, а малих – зросла до 87,65%, що свідчить про нові можливості для невеликих бізнесів після стабілізації ситуації. Загалом, структура галузі залишається стабільною, але чутливою до зовнішніх економічних та політичних змін. Домінування малих підприємств відображає потенціал для гнучкості й адаптації до умов ринку. Водночас відносно низька частка великих компаній свідчить про недостатню централізацію інвестицій у галузі.

Наступним етапом дослідження є вивчення динаміки чистого доходу від реалізації продукції енергетичних підприємств. Аналіз доходів дозволяє виявити ключові тенденції та можливі ризики у фінансовій діяльності. Динаміка чистого доходу від реалізації продукції енергетичних підприємств в Україні наведена в табл.2.1.

Таблиця 2.1 – Динаміка чистого доходу від реалізації продукції енергетичних підприємств в Україні в 2019-2023 рр.

Рік	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, послуг), млн грн	Абсолютний приріст, млн грн	Темп приросту, %
2019	748649	-	-
2020	955680	207031	27,65
2021	1415699	460019	48,14
2022	1528184	112485	7,95
2023	1554873	26689	1,75

Джерело: складено автором на основі [53]

Динаміка чистого доходу від реалізації продукції енергетичних підприємств вказує на стійке зростання доходів, хоча темпи цього зростання поступово сповільнюються. У 2019-2021 роках доходи значно зросли (+27,65% у 2020 році та +48,14% у 2021 році), що було зумовлено збільшенням тарифів, обсягів споживання та ефективнішою діяльністю підприємств. У 2022 році темпи

приросту суттєво знизилися до 7,95%, що пов’язано зі скороченням економічної активності через воєнні дії. У 2023 році приріст ще більше зменшився (1,75%), відображаючи поступове насичення ринку й обмеження інвестиційної діяльності. Незважаючи на уповільнення, стабільність доходів свідчить про важливість енергетики як стратегічної галузі. Зростання доходів також може бути пояснене адаптацією до нових умов та впровадженням інноваційних рішень.

Логічним продовженням є аналіз динаміки активів енергетичних підприємств, оскільки цей показник відображає матеріальну та фінансову базу галузі. Динаміка активів енергетичних підприємств в Україні наведена в табл.2.2.

Таблиця 2.2 – Динаміка активів енергетичних підприємств в Україні в 2019-2023 рр.

Рік	Активи, млн грн	Абсолютний приріст, млн грн	Темп приросту, %
2019	970396	-	-
2020	1130297	159901	16,48
2021	1365702	235405	20,83
2022	1523536	157834	11,56
2023	1781409	257873	16,93

Джерело: складено автором на основі [53]

Динаміка активів енергетичних підприємств в Україні свідчить про їх постійне зростання. У 2020-2021 роках спостерігалося особливо інтенсивне збільшення активів (+16,48% та +20,83% відповідно), що пов’язано з модернізацією інфраструктури, збільшенням інвестицій та активним розвитком галузі. У 2022 році темпи приросту зменшилися до 11,56%, що обумовлено впливом війни, зокрема руйнуванням об’єктів та тимчасовою втратою частини активів. Однак у 2023 році темпи приросту знову зросли до 16,93%, що свідчить про поступове відновлення галузі та адаптацію до нових умов. Це зростання підтримувалося зовнішньою допомогою, зокрема кредитами та грантами, а також відновленням внутрішнього інвестування. Динаміка активів демонструє стійкість галузі навіть за умов складних зовнішніх викликів. Зростання активів відображає прагнення енергетичних підприємств до збереження та нарощування свого потенціалу.

Структура активів є важливим елементом оцінки їх ефективності. Вивчення розподілу активів між оборотними та необоротними складовими дозволяє зрозуміти, як енергетичні підприємства розподіляють ресурси для забезпечення своєї діяльності. Структура активів енергетичних підприємств в Україні наведена на рис.2.3.

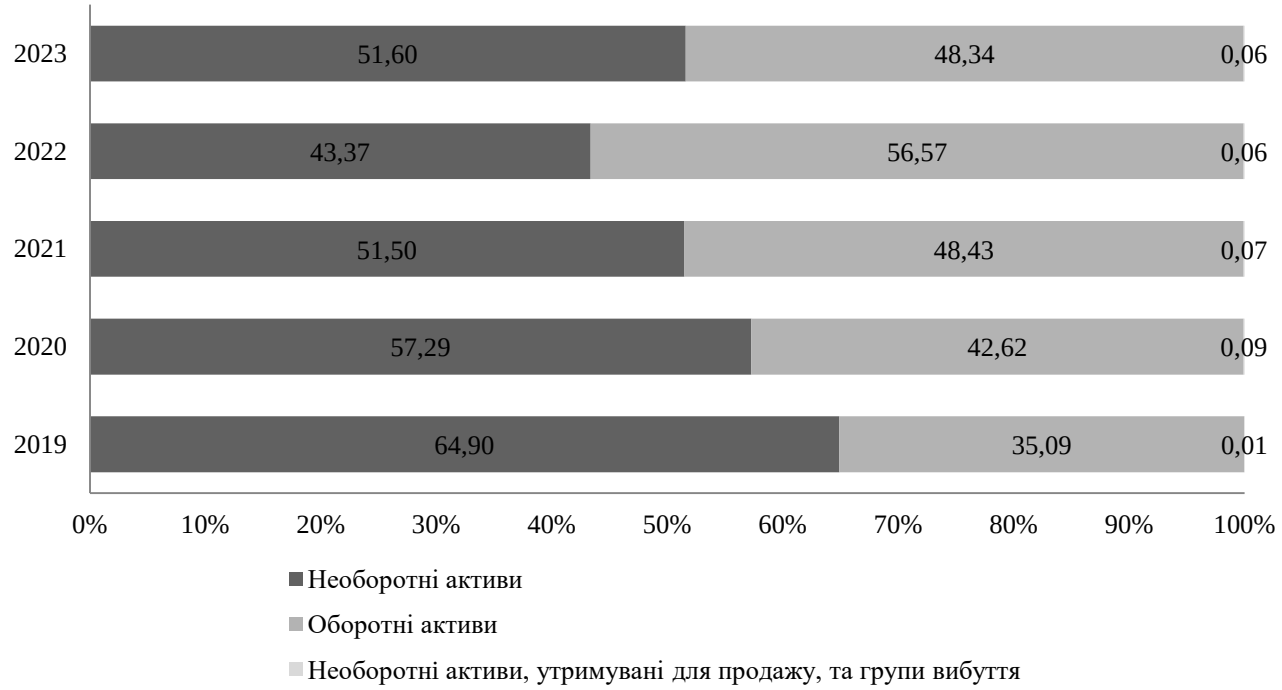

Рисунок 2.3 – Структура активів енергетичних підприємств в Україні в 2019-2023 рр., %

Джерело: складено автором на основі [53]

Структура активів енергетичних підприємств зазнала суттєвих змін у 2019-2023 роках. У 2019 році переважали необоротні активи (64,90%), що вказувало на значну матеріальну базу галузі. Проте у 2020-2022 роках частка оборотних активів зростала, досягнувши максимуму в 2022 році (56,57%), що є наслідком необхідності підтримки ліквідності під час кризи. У 2023 році відбулося повернення до більшої частки необоротних активів (51,60%), що свідчить про початок стабілізації та відновлення капітальних інвестицій. Невелика частка активів, утримуваних для продажу, залишалася практично незмінною, відображаючи низький рівень реструктуризації та продажу майна. Такі зміни структури активів є типовими для галузі, яка адаптується до кризових умов.

Відновлення необоротних активів у 2023 році вказує на прагнення до стабільності та розвитку.

Не менш важливим є аналіз структури джерел фінансування енергетичних підприємств, який демонструє рівень їх залежності від власних і залучених ресурсів. Структура джерел фінансування активів енергетичних підприємств в Україні наведена на рис.2.4.

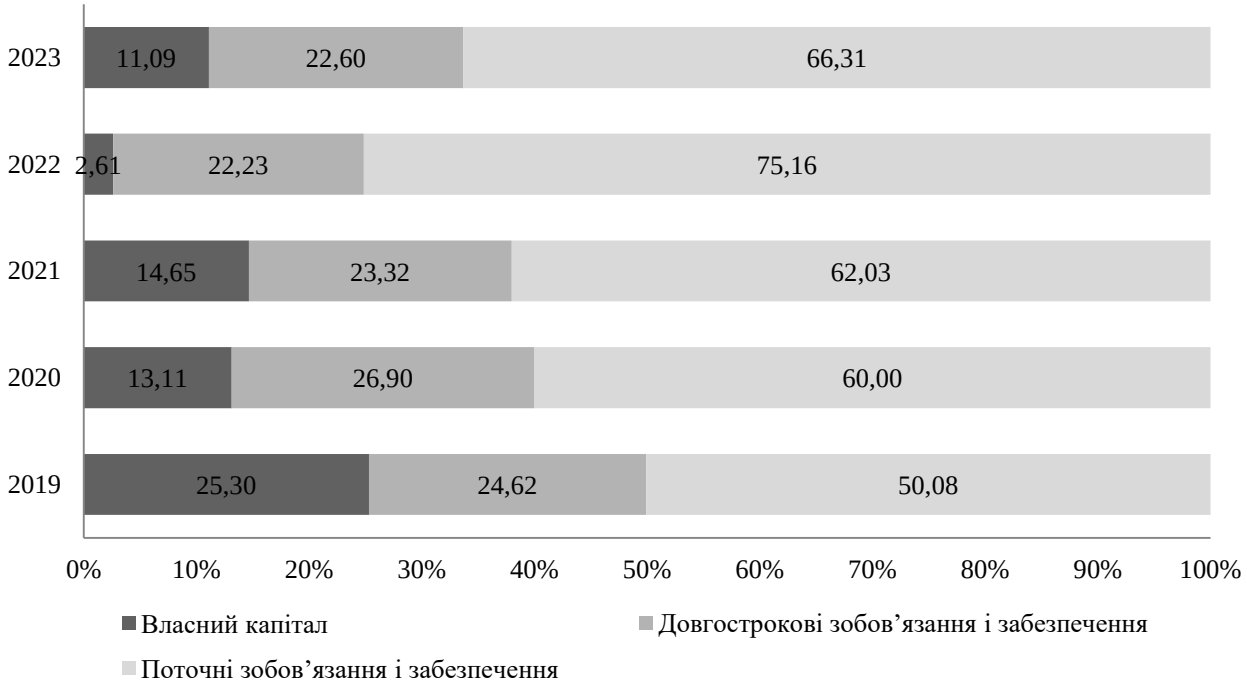

Рисунок 2.4 – Структура джерел фінансування енергетичних підприємств в Україні в 2019-2023 рр., %

Джерело: складено автором на основі [53]

Структура джерел фінансування енергетичних підприємств відображає зростання залежності від поточних зобов'язань. У 2019 році власний капітал становив 25,30%, але вже у 2022 році ця частка різко знизилася до 2,61%, що свідчить про фінансові втрати через війну та зниження інвестиційної привабливості галузі. Одночасно частка поточних зобов'язань значно зросла з 50,08% у 2019 році до 75,16% у 2022 році, що вказує на збільшення залежності підприємств від короткострокових фінансових ресурсів. У 2023 році спостерігалося часткове відновлення власного капіталу до 11,09%, що пов'язано з поступовою стабілізацією економіки та відновленням інвестицій. Довгострокові

зобов’язання залишалися стабільними у межах 22–27%, що свідчить про обмежені можливості залучення довгострокового фінансування. Загалом, зміни у структурі фінансування відображають високу чутливість енергетичної галузі до зовнішніх факторів та потребу у збалансованій фінансовій політиці. Відновлення власного капіталу є критично важливим для довгострокової стійкості енергетичних підприємств.

Для повного розуміння фінансової стабільності енергетичного сектору важливо розглянути динаміку статутного капіталу підприємств. Цей показник свідчить про масштаби інвестування у галузь та зміни в структурі власності. Динаміка статутного капіталу енергетичних підприємств в Україні наведена в табл.2.3.

Таблиця 2.3 – Динаміка статутного капіталу енергетичних підприємств в Україні в 2019-2023 рр.

Рік	Статутний капітал, млн грн	Абсолютний приріст, млн грн	Темп приросту, %
2019	251011	-	-
2020	252562	1551	0,62
2021	258383	5821	2,30
2022	267779	9396	3,64
2023	283669	15890	5,93

Джерело: складено автором на основі [53]

Динаміка статутного капіталу енергетичних підприємств в Україні свідчить про його стабільне зростання. У 2020-2021 роках темпи приросту залишалися невисокими (0,62% та 2,30% відповідно), що свідчить про обмежені можливості підприємств залучати додатковий капітал у цей період. У 2022 році зростання пришвидшилося до 3,64%, а в 2023 році досягло 5,93%, що вказує на необхідність стабілізації галузі навіть в умовах складної економічної ситуації. Такі зміни зумовлені збільшенням державної підтримки, приватними інвестиціями та необхідністю модернізації підприємств. Збільшення статутного капіталу свідчить про прагнення до зміцнення фінансової бази компаній для стабілізації та розвитку діяльності. Однак повільні темпи зростання у перші роки аналізованого періоду вказують на складність залучення значного обсягу

інвестицій. Загалом позитивна динаміка свідчить про поступове посилення фінансової стійкості підприємств галузі.

Особливу увагу слід приділити динаміці чистого фінансового результату енергетичних підприємств, що є підсумковим показником їх ефективності. Динаміка чистого фінансового результату енергетичних підприємств в Україні наведена в табл.2.4.

Таблиця 2.4 – Динаміка чистого фінансового результату енергетичних підприємств в Україні в 2019-2023 рр.

Рік	Чистий фінансових результат, млн грн	Абсолютний приріст, млн грн	Темп приросту, %
2019	1159	-	-
2020	-77726	-78885	-6806,30
2021	24222	101948	131,16
2022	-157741	-181963	-751,23
2023	-26792	130949	83,02

Джерело: складено автором на основі [53]

Динаміка чистого фінансового результату енергетичних підприємств демонструє значну нестабільність та глибоку залежність від зовнішніх факторів. У 2020 році чистий фінансовий результат став від'ємним (-77726 млн грн), що пояснюється кризовими явищами в економіці, пов'язаними з пандемією COVID-19 та зниженням ділової активності. У 2021 році спостерігалося відновлення до позитивного результату (24222 млн грн), що стало можливим завдяки відновленню економіки та адаптації галузі. Проте у 2022 році через повномасштабну війну фінансові втрати значно зросли (-157741 млн грн), відображаючи руйнування інфраструктури та падіння попиту. У 2023 році відбулося часткове покращення (-26792 млн грн), що свідчить про поступове подолання кризи. Значні коливання фінансових результатів вказують на високу чутливість галузі до змін у зовнішньому середовищі. Стабілізація у 2023 році підкреслює важливість підтримки та модернізації енергетичного сектору.

Оцінка розподілу енергетичних підприємств за прибутковістю чи збитковістю дозволяє глибше зрозуміти фінансові результати галузі в цілому та

виділити основні ризики. Розподіл енергетичних підприємств за прибутковістю (збитковістю) в Україні наведений на рис.2.5.

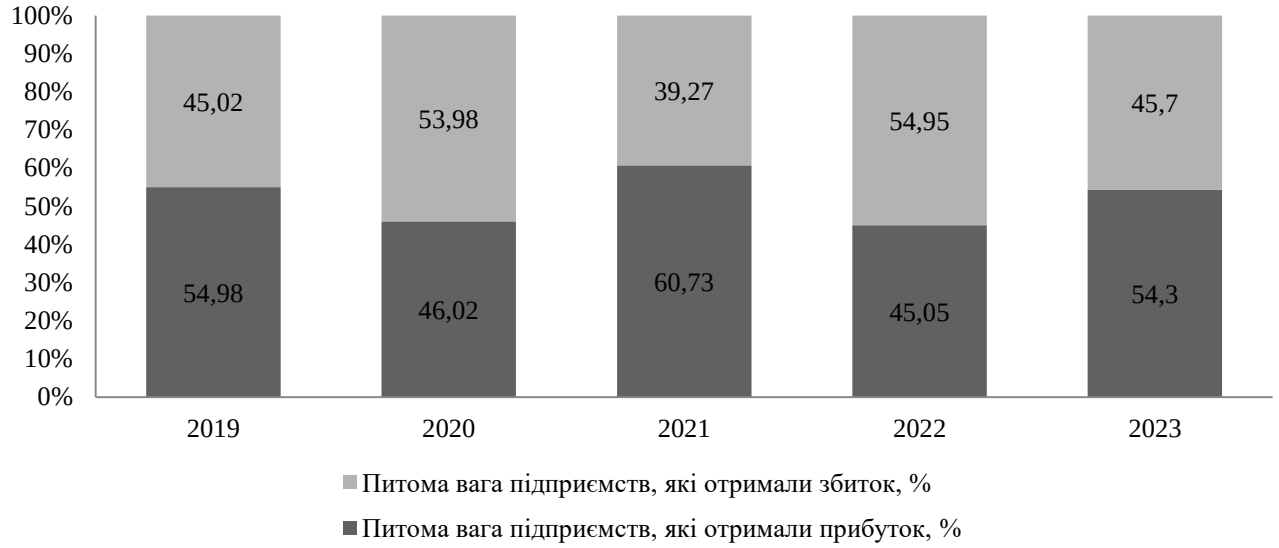

Рисунок 2.5 – Розподіл енергетичних підприємств за прибутковістю (збитковістю) в Україні в 2019-2023 рр., %

Джерело: складено автором на основі [53]

Розподіл енергетичних підприємств за прибутковістю та збитковістю свідчить про значні зміни у структурі фінансових результатів галузі. У 2019 році переважала питома вага прибуткових підприємств (54,98%), що вказувало на стабільний розвиток. У 2020 році ситуація змінилася: частка збиткових підприємств перевищила 53,98%, що обумовлено кризою, викликаною пандемією. У 2021 році ситуація покращилася, і питома вага прибуткових підприємств зросла до 60,73%, що свідчить про поступове відновлення галузі. Проте у 2022 році через війну знову переважали збиткові підприємства (54,95%), що відображає масштаб негативного впливу зовнішніх обставин. У 2023 році частка прибуткових підприємств знову збільшилася до 54,3%, що є наслідком адаптації бізнесу до нових умов і часткової стабілізації. Такі зміни підкреслюють необхідність державної підтримки та оптимізації фінансових стратегій підприємств для забезпечення їхньої стабільності.

Таким чином, аналіз розвитку фінансів енергетичних підприємств України в 2019-2023 роках свідчить про їх високу чутливість до зовнішніх економічних і

політичних факторів. У цей період галузь зазнала значних викликів, пов’язаних із пандемією COVID-19 та повномасштабною війною, які вплинули на кількість підприємств, структуру активів і джерел фінансування, а також на фінансові результати. Незважаючи на кризи, сектор демонструє здатність до відновлення, про що свідчить стабільне зростання активів і статутного капіталу у 2023 році. Важливим є повернення частки прибуткових підприємств до довоєнного рівня, що свідчить про адаптацію до нових умов. Загалом енергетичний сектор потребує подальшої підтримки, інвестицій та структурних реформ для забезпечення довгострокової стійкості.

2.2 Діагностика фінансів підприємств енергетичної галузі України

Для діагностики фінансів енергетичної галузі України обрано ПрАТ НЕК «Укренерго» та НАК «Нафтогаз України», оскільки вони є ключовими гравцями в енергетичному секторі країни. ПрАТ НЕК «Укренерго» виконує стратегічну функцію управління електроенергетичною системою України, забезпечуючи її стабільність і надійність, що є критично важливим у період війни. НАК «Нафтогаз України» займає провідну роль у сфері постачання та транспортування газу, що робить його основним гравцем у забезпеченні енергетичної безпеки країни. Обидві компанії суттєво впливають на формування енергетичного балансу та фінансової стійкості галузі в цілому. Крім того, їхні фінансові показники та діяльність відображають загальні тенденції і проблеми, з якими стикається енергетична галузь в умовах збройної агресії. Аналіз цих підприємств дозволить оцінити ефективність управління фінансами, масштаби впливу кризи та перспективи їхнього розвитку у поточних умовах.

Національна енергетична компанія «Укренерго» (ПрАТ НЕК «Укренерго») є приватним акціонерним товариством, у повній власності держави, та операційно

підпорядкована Міністерству енергетики України [54]. Динаміка основних показників діяльності ПрАТ НЕК «Укренерго» наведена в табл.2.5.

Таблиця 2.5 – Динаміка основних показників діяльності ПрАТ НЕК «Укренерго» за 2021-2023 рр.

Показник, млн грн	2021 рік, млн грн	2022 рік, млн грн	2023 рік, млн грн	Абсолютний приріст, млн грн	Темп приросту, %
Чистий дохід від реалізації продукції	71089	82331	83001	11912	16,76
Собівартість реалізованої продукції	70144	80873	71900	1756	2,50
Валовий дохід	945	1458	11101	10156	1 074,71
Чистий фінансовий результат	141	-6077	419	278	197,16
Активи	92633	99045	176904	84271	90,97
Необоротні активи	58136	53438	109539	51403	88,42
Оборотні активи	34497	45607	67365	32868	95,28
Статутний капітал	37160	37160	37160	0	0,00
Власний капітал	9995	2606	47579	37584	376,03
Позиковий капітал	82638	96439	129325	46687	56,50

Джерело: складено автором на основі [55]

Чистий дохід від реалізації продукції ПрАТ НЕК «Укренерго» зріс на 16,76%, що свідчить про позитивний розвиток компанії навіть у складних умовах ринку. Незначне збільшення собівартості (2,5%) вказує на ефективний контроль витрат, однак найбільший приріст спостерігається у валовому доході – понад 1000%, що свідчить про покращення операційної ефективності. Чистий фінансовий результат ПрАТ НЕК «Укренерго» демонструє нестабільність, зокрема втрати у 2022 році через зовнішні чинники, але у 2023 році компанія повернулася до прибутковості. Зростання активів на 90,97% за рахунок як необоротних, так і оборотних, свідчить про суттєве оновлення та розширення інвестицій. Власний капітал ПрАТ НЕК «Укренерго» зріс у 3,76 рази, що є наслідком як капіталізації прибутків, так і змін у фінансовій структурі компанії. Підвищення позикового капіталу на 56,5% вказує на збільшення зовнішнього фінансування, для відновлення інфраструктури та фінансування інвестиційних проектів. Загалом спостерігається покращення фінансових результатів ПрАТ НЕК «Укренерго» та розширення діяльності, попри кризові роки.

Динаміка показників ліквідності ПрАТ НЕК «Укренерго» наведена в табл.2.6.

Таблиця 2.6 – Динаміка показників ліквідності ПрАТ НЕК «Укренерго» за 2021-2023 рр.

Показник, млн грн	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відхилення 2023/2021 рр.
Вихідні дані				
Оборотні активи	34497	45607	67365	32868
Запаси	287	467	934	647
Поточні зобов'язання	39730	59865	70817	31087
Гроші та їх еквіваленти	10328	4013	7745	-2583
Розраховані показники				
Коефіцієнт покриття	0,87	0,76	0,95	0,08
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,86	0,75	0,94	0,08
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,26	0,07	0,11	-0,15

Джерело: складено автором на основі [55]

Ліквідність ПрАТ НЕК «Укренерго» поступово поліпшувалася протягом аналізованого періоду, хоча показники залишаються нижчими за оптимальні значення. Коефіцієнт покриття підвищився до 0,95 у 2023 році, що свідчить про покращення здатності покривати короткострокові зобов’язання за рахунок оборотних активів. Аналогічно, коефіцієнт швидкої ліквідності зріс до 0,94, вказуючи на покращення в управлінні ліквідними активами, такими як дебіторська заборгованість. Проте коефіцієнт абсолютної ліквідності знизився через зменшення грошових коштів, які залишаються недостатніми для швидкого покриття поточних зобов’язань. Основним чинником є зростання запасів майже втричі, що пов'язано з потребами ПрАТ НЕК «Укренерго» у стратегічному накопиченні ресурсів в умовах військового стану. Зростання поточних зобов’язань на 78,2% є значним викликом для ліквідності, що потребує посилення контролю над борговим навантаженням. Загалом ПрАТ НЕК «Укренерго» демонструє покращення ліквідності, однак її рівень залишається уразливим до зовнішніх ризиків.

Динаміка показників фінансової стійкості ПрАТ НЕК «Укренерго» наведена в табл.2.7.

Таблиця 2.7 – Динаміка показників фінансової стійкості ПрАТ НЕК «Укренерго» за 2021-2023 рр.

Показник, млн грн	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відхилення 2023/2021 рр.
Вихідні дані				
Власний капітал	9995	2606	47579	37584
Позиковий капітал	82638	96439	129325	46687
Активи	92633	99045	176904	84271
Довгостроковий позиковий капітал	42907	36574	58508	15601
Розраховані показники				
Коефіцієнт автономії	0,11	0,03	0,27	0,16
Коефіцієнт фінансової залежності	0,89	0,97	0,73	-0,16
Коефіцієнт фінансування	8,27	37,01	2,72	-5,55
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,57	0,40	0,60	0,03

Джерело: складено автором на основі [55]

Фінансова стійкість ПрАТ НЕК «Укренерго» покращилася, про що свідчить зростання коефіцієнта автономії з 0,11 до 0,27, що є позитивним сигналом для інвесторів. Зниження коефіцієнта фінансової залежності до 0,73 вказує на зменшення залежності від позикового капіталу, хоча вона залишається значною. Значення коефіцієнта фінансування знизилося до 2,72, що свідчить про кращий баланс між власним і позиковим капіталом. Покращення коефіцієнта фінансової стійкості до 0,60 демонструє посилення стабільності ПрАТ НЕК «Укренерго» у покритті зобов’язань власним капіталом. Загалом ПрАТ НЕК «Укренерго» демонструє помітний прогрес у зміцненні своєї фінансової стійкості, незважаючи на виклики останніх років.

Динаміка показників рентабельності ПрАТ НЕК «Укренерго» наведена в табл.2.8. Рентабельність ПрАТ НЕК «Укренерго» зазнала значних коливань через вплив зовнішніх факторів. У 2022 році всі показники рентабельності стали від’ємними через суттєві втрати, однак у 2023 році спостерігається їх відновлення до позитивних значень. Рентабельність активів зросла до 0,24%, хоча залишається на низькому рівні, що вказує на недостатнє використання активів для генерації прибутку. Рентабельність власного капіталу знизилася у 2023 році порівняно з 2021 році, через високі зобов’язання у 2022 році, однак у 2023 році вона демонструє ознаки відновлення.

Таблиця 2.8 – Динаміка показників рентабельності ПрАТ НЕК «Укренерго» за 2021-2023 рр.

Показник, млн грн	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відхилення 2023/2021 рр.
Вихідні дані				
Чистий фінансовий результат	141	-6077	419	278
Активи	92633	99045	176904	84271
Власний капітал	9995	2606	47579	37584
Чистий дохід від реалізації продукції	71089	82331	83001	11912
Собівартість реалізованої продукції	70144	80873	71900	1756
Розраховані показники				
Рентабельність активів, %	0,15	-6,14	0,24	0,08
Рентабельність власного капіталу, %	1,41	-233,19	0,88	-0,53
Рентабельність реалізації, %	0,20	-7,38	0,50	0,31
Рентабельність продукції %	0,20	-7,51	0,58	0,38

Джерело: складено автором на основі [55]

Рентабельність реалізації та продукції ПрАТ НЕК «Укренерго» також поступово зростають, що свідчить про покращення операційної ефективності та контроль над витратами. Основними факторами впливу стали зростання чистого фінансового результату та стабільність чистого доходу на фоні зниження собівартості. Загалом показники рентабельності ПрАТ НЕК «Укренерго» демонструють позитивну динаміку, але їхній рівень вказує на необхідність подальшого підвищення ефективності.

Оцінка ПрАТ НЕК «Укренерго» за мультикритеріальною моделлю ідентифікації фінансової кризи наведена в табл.2.9.

Таблиця 2.9 – Оцінка ПрАТ НЕК «Укренерго» за мультикритеріальною моделлю ідентифікації фінансової кризи за 2021-2023 рр.

Показник, млн грн	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відхилення 2023/2021 рр.
Вихідні дані				
Оборотні активи	34497	45607	67365	32868
Поточні зобов'язання	39731	59865	70817	31086
Власний капітал	9995	2606	47579	37584
Активи	92633	99045	176904	84271
Фінансовий результат від операційної діяльності	1297	-15258	10259	8962

Продовження табл.2.9

Показник, млн грн	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відхилення 2023/2021 рр.
Чистий дохід від реалізації продукції	71089	82331	83001	11912
Чистий фінансовий результат	141	-6077	419	278
Розраховані показники				
К1 – коефіцієнт покриття (ліквідність третього ступеня)	0,87	0,76	0,95	0,08
К3 – коефіцієнт фінансової незалежності	0,11	0,03	0,27	0,16
К6 – коефіцієнт рентабельності продажів за фінансовими результатами від операційної діяльності (EBIT)	0,02	-0,19	0,12	0,11
К8 – коефіцієнт рентабельності активів за чистим прибутком	0,00	-0,06	0,00	0,00
К9 – коефіцієнт оборотності оборотних активів	2,06	1,81	1,23	-0,83
Інтегральний показник	-0,20	-0,55	0,13	-
Клас	3	3	2	-

Джерело: складено автором на основі [55, 56]

Інтегральний показник фінансової спроможності ПрАТ НЕК «Укренерго» у 2023 році досяг позитивного значення 0,13, що відповідає класу 2 – достатньому рівню спроможності виконувати свої зобов’язання. Це є суттєвим прогресом порівняно з 2021–2022 роками, коли ПрАТ НЕК «Укренерго» перебувала у класі 3 із нижчим рівнем фінансової стабільності. Покращення зумовлене зростанням власного капіталу, що зміцнило фінансову стійкість, та позитивною динамікою операційної діяльності. Однак фактором ризику залишаються високі зобов’язання, які обмежують гнучкість ПрАТ НЕК «Укренерго» у довгостроковій перспективі. Також важливим чинником стало відновлення прибутковості, що суттєво вплинуло на покращення показників ефективності. Незважаючи на покращення, ПрАТ НЕК «Укренерго» потрібно продовжувати працювати над зміцненням ліквідності та ефективним управлінням зобов’язаннями. Загалом, динаміка свідчить про прогрес у стабілізації фінансового стану, але ще є простір для вдосконалення.

НАК «Нафтогаз України» – це провідна компанія, яка є надійним постачальником газу побутовим клієнтам, відповідальним постачальником газу та

електричної енергії представникам бізнесу та промисловим підприємствам України [57].

Динаміка основних показників діяльності НАК «Нафтогаз України» наведена в табл.2.10.

Таблиця 2.10 – Динаміка основних показників діяльності НАК «Нафтогаз України» за 2021-2023 рр.

Показник, млн грн	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Абсолютний приріст, млн грн	Темп приросту, %
Чистий дохід від реалізації продукції	170462	169912	138560	-31902	-18,72
Собівартість реалізованої продукції	150313	149597	151884	1571	1,05
Валовий дохід	20149	20315	-13324	-33473	-166,13
Чистий фінансовий результат	13052	-36607	-782	-13834	-105,99
Активи	453531	446032	521260	67729	14,93
Необоротні активи	326134	288035	363216	37082	11,37
Оборотні активи	127397	157997	158044	30647	24,06
Статутний капітал	190151	190151	190151	0	0,00
Власний капітал	355296	295461	365574	10278	2,89
Позиковий капітал	98235	150571	155686	57451	58,48

Джерело: складено автором на основі [58]

Основним негативним фактором для НАК «Нафтогаз України» стало зменшення чистого доходу від реалізації продукції на 18,72% через вплив ринкових і геополітичних обставин, що спричинили зниження обсягів продажів. Хоча собівартість реалізованої продукції залишилася відносно стабільною, це призвело до суттєвого зменшення валового доходу, який у 2023 році став негативним. Чистий фінансовий результат НАК «Нафтогаз України» також погіршився, переходячи від прибутку у 2021 році до значного збитку у 2022 році та незначного негативного результату у 2023 році. Позитивною тенденцією є зростання активів НАК «Нафтогаз України», зокрема необоротних і оборотних, що вказує на посилення її матеріальної бази. Водночас суттєве зростання позикового капіталу (+58,48%) збільшує фінансовий тиск і потребу в ефективнішому управлінні боргами.

Динаміка показників ліквідності НАК «Нафтогаз України» наведена в табл. 2.11.

Таблиця 2.11 – Динаміка показників ліквідності НАК «Нафтогаз України» за 2021-2023 рр.

Показник, млн грн	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відхилення 2023/2021 рр.
Вихідні дані				
Оборотні активи	127397	157997	158044	30647
Запаси	22090	25215	64215	42125
Поточні зобов'язання	412724	445214	470061	57337
Гроші та їх еквіваленти	20562	5142	34686	14124
Розраховані показники				
Коефіцієнт покриття	0,31	0,35	0,34	0,03
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,26	0,30	0,20	-0,06
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,05	0,01	0,07	0,02

Джерело: складено автором на основі [58]

Показники ліквідності НАК «Нафтогаз України» демонструють недостатній рівень покриття поточних зобов’язань. Хоча коефіцієнт покриття зріс із 0,31 до 0,34, це все ще вказує на критично низьку здатність компанії покривати короткострокові борги за рахунок оборотних активів. Зростання запасів на 42,1 млрд грн свідчить про накопичення нереалізованої продукції та запасів газу, що може спричиняти проблеми з оборотністю капіталу. Зниження коефіцієнта швидкої ліквідності НАК «Нафтогаз України» свідчить про низьку доступність швидкореалізованих активів для покриття короткострокових зобов’язань. Водночас зростання грошових коштів і їх еквівалентів у 2023 році позитивно вплинуло на абсолютну ліквідність, хоча цей показник залишається на низькому рівні. Загалом, структура активів і зобов’язань НАК «Нафтогаз України» потребує перегляду для покращення її платоспроможності.

Динаміка показників фінансової стійкості НАК «Нафтогаз України» наведена в табл.2.12. Показники фінансової стійкості демонструють деяке погіршення позицій НАК «Нафтогаз України» за аналізований період. Зниження коефіцієнта автономії з 0,78 до 0,70 свідчить про зменшення частки власного капіталу у структурі фінансування.

Таблиця 2.12 – Динаміка показників фінансової стійкості НАК «Нафтогаз України» за 2021-2023 рр.

Показник, млн грн	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відхилення 2023/2021 рр.
Вихідні дані				
Власний капітал	355296	295461	365574	10278
Позиковий капітал	98235	150571	155686	57451
Активи	453531	446032	521260	67729
Довгостроковий позиковий капітал	40807	818	51199	10392
Розраховані показники				
Коефіцієнт автономії	0,78	0,66	0,70	-0,08
Коефіцієнт фінансової залежності	0,22	0,34	0,30	0,08
Коефіцієнт фінансування	0,28	0,51	0,43	0,15
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,87	0,66	0,80	-0,07

Джерело: складено автором на основі [58]

Зростання позикового капіталу, зокрема довгострокового, підвищило фінансову залежність НАК «Нафтогаз України», що видно з підвищення коефіцієнта фінансової залежності. Попри це, у 2023 році НАК «Нафтогаз України» змогла частково покращити коефіцієнт фінансової стійкості, що вказує на стабілізацію у співвідношенні між власними і позиковими коштами. Позитивною ознакою є зростання власного капіталу, однак високий рівень зобов'язань обмежує гнучкість НАК «Нафтогаз України» у фінансовому управлінні. Невизначеність у глобальних і внутрішніх економічних умовах також посилює ризики зменшення фінансової стійкості. Підвищення фінансової незалежності має стати ключовим напрямом розвитку НАК «Нафтогаз України».

Динаміка показників рентабельності НАК «Нафтогаз України» наведена в табл.2.13. Показники рентабельності НАК «Нафтогаз України» суттєво погіршилися у 2022-2023 роках через зменшення доходів і вплив економічних втрат. Від'ємні значення рентабельності активів, власного капіталу та реалізації у 2022 році частково стабілізувалися у 2023 році, але залишаються низькими. Основними причинами цього є скорочення обсягів продажів на фоні стабільної або навіть зростаючої собівартості. Негативна рентабельність реалізації (-0,56% у 2023 році) вказує на неспроможність НАК «Нафтогаз України» ефективно управляти витратами та забезпечувати прибуток.

Таблиця 2.13 – Динаміка показників рентабельності НАК «Нафтогаз України» за 2021-2023 рр.

Показник, млн грн	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відхилення 2023/2021 рр.
Вихідні дані				
Чистий фінансовий результат	13052	-36607	-782	-13834
Активи	453531	446032	521260	67729
Власний капітал	355296	295461	365574	10278
Чистий дохід від реалізації продукції	170462	169912	138560	-31902
Собівартість реалізованої продукції	150313	149597	151884	1571
Розраховані показники				
Рентабельність активів, %	2,88	-8,21	-0,15	-3,03
Рентабельність власного капіталу, %	3,67	-12,39	-0,21	-3,89
Рентабельність реалізації, %	7,66	-21,54	-0,56	-8,22
Рентабельність продукції %	8,68	-24,47	-0,51	-9,20

Джерело: складено автором на основі [58]

Загальна рентабельність продукції НАК «Нафтогаз України» також залишається від'ємною, що підкреслює потребу в оптимізації операційної діяльності. Відновлення прибутковості залежить від покращення ефективності витрат і підвищення цінової політики відповідно до ринкових умов. Загалом, НАК «Нафтогаз України» потребує комплексних заходів для відновлення фінансової стабільності.

Оцінка НАК «Нафтогаз України» за мультикритеріальною моделлю ідентифікації фінансової кризи наведена в табл.2.14.

Таблиця 2.14 – Оцінка НАК «Нафтогаз України» за мультикритеріальною моделлю ідентифікації фінансової кризи за 2021-2023 рр.

Показник, млн грн	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відхилення 2023/2021 рр.
Вихідні дані				
Оборотні активи	127397	157997	158044	30647
Поточні зобов'язання	412724	445214	470061	57337
Власний капітал	355296	295461	365574	10278
Активи	453531	446032	521260	67729
Фінансовий результат від операційної діяльності	145	-27540	-19884	-20029
Чистий дохід від реалізації продукції	170462	169912	138560	-31902
Чистий фінансовий результат	13052	-36607	-782	-13834

Продовження табл.2.14

Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відхилення 2023/2021 рр.
Розраховані показники				
К1 – коефіцієнт покриття (ліквідність третього ступеня)	0,31	0,35	0,34	0,03
К3 – коефіцієнт фінансової незалежності	0,78	0,66	0,70	-0,08
К6 – коефіцієнт рентабельності продажів за фінансовими результатами від операційної діяльності (EBIT)	0,00	-0,16	-0,14	-0,14
К8 – коефіцієнт рентабельності активів за чистим прибутком	0,03	-0,08	0,00	-0,03
К9 – коефіцієнт оборотності оборотних активів	1,34	1,08	0,88	-0,46
Інтегральний показник	1,08	0,60	0,80	-
Клас	1	2	1	-

Джерело: складено автором на основі [58, 56]

Оцінка фінансової спроможності за мультикритеріальною моделлю ідентифікації фінансової кризи свідчить про достатній рівень фінансової стабільності НАК «Нафтогаз України». У 2023 році компанія змогла повернутися до першого класу, що відображає високий рівень виконання зобов’язань і низьку ймовірність дефолту. Зростання інтегрального показника з 0,60 у 2022 році до 0,80 у 2023 році стало можливим завдяки стабілізації фінансових показників і зростанню активів. Однак НАК «Нафтогаз України» слід приділяти більше уваги оптимізації витрат і поліпшенню ліквідності для зміцнення своїх позицій. Подальше зростання позикового капіталу може негативно вплинути на оцінку, якщо не буде компенсоване підвищенням ефективності управління фінансовими ресурсами. Структурні реформи й адаптація до ринкових умов є критично важливими для підтримки стабільного розвитку компанії. Загалом, НАК «Нафтогаз України» залишається стратегічно важливим суб’єктом економіки, але її фінансове здоров’я залежить від своєчасних рішень і модернізації бізнес-процесів.

Таким чином, ПрАТ НЕК «Укренерго» та НАК «Нафтогаз України» демонструють кардинально різні тенденції у фінансових показниках, але обидві компанії зазнають викликів у своїй діяльності. ПрАТ НЕК «Укренерго» змогло

суттєво покращити власний капітал і фінансову стійкість, тоді як НАК «Нафтогаз України» зіткнулося зі зниженням доходів та значними втратами рентабельності. Для обох підприємств характерна низька ліквідність, яка обмежує їх здатність оперативно виконувати зобов'язання. Водночас, ПрАТ НЕК «Укренерго демонструє помітний прогрес у стабілізації фінансової діяльності, тоді як НАК «Нафтогаз України» потребує значних зусиль для подолання кризових явищ. Обидві компанії зберігають стратегічне значення для економіки України, але потребують глибоких структурних реформ.

2.3 Оцінка впливу збройної агресії на фінанси підприємств енергетичної галузі України

Збройна агресія проти України, розпочата рф, мала глибокий вплив на економіку країни загалом і на фінансовий стан підприємств енергетичної галузі зокрема. Енергетика, будучи стратегічно важливим сектором, опинилася в центрі багатопланових викликів, пов'язаних із фізичними руйнуваннями інфраструктури, фінансовими втратами, зміною умов фінансування та зниженням рентабельності. У цьому контексті стає важливим аналіз динаміки ключових фінансових показників галузі та визначення основних факторів впливу збройної агресії на її фінансовий стан.

Одним із головних наслідків війни стало скорочення кількості підприємств енергетичного сектору. У перший рік війни значна частина компаній припинила діяльність через руйнування об'єктів, тимчасову окупацію територій та логістичні обмеження. У 2022 році кількість підприємств скоротилася на 17,16%, що є безпрецедентним для української енергетики. Однак уже в 2023 році спостерігалося часткове відновлення, яке можна пояснити релокацією бізнесу, налагодженням нових ланцюгів постачання та масштабною міжнародною

підтримкою. Такий процес свідчить про адаптаційні можливості галузі навіть у найскладніших умовах.

Вплив збройної агресії на енергетичну галузь України проявляється через комплекс внутрішніх та зовнішніх факторів, які мають значні негативні наслідки для фінансового стану підприємств. Основні фактори впливу збройної агресії на фінанси підприємств енергетичної галузі та їхні наслідки систематизуємо в табл.2.15.

Таблиця 2.15 – Основні фактори впливу збройної агресії на фінанси підприємств енергетичної галузі України та їхні наслідки

Фактор впливу	Опис фактору	Наслідки для підприємств
Руйнування енергетичної інфраструктури	Масштабні пошкодження генеруючих станцій, мереж та логістичних об'єктів.	Збільшення витрат на ремонт і відновлення, зниження ефективності виробництва.
Зниження попиту	Скорочення споживання енергії через окупацію територій, міграцію населення та економічний спад.	Зменшення доходів, перевищення постійних витрат над операційними доходами.
Обмеження міжнародного фінансування	Втрата доступу до зовнішніх ринків капіталу внаслідок військових ризиків.	Зростання залежності від короткострокових зобов’язань, відсутність інвестицій у модернізацію.
Зростання ролі короткострокових зобов'язань	Підприємства залучають фінансування для підтримки операційної діяльності.	Зниження фінансової стійкості, збільшення ризиків банкрутства.
Міжнародна допомога та державні програми	Надання грантів і кредитів для стабілізації галузі.	Часткове відновлення фінансів, розвиток відновлювальних джерел енергії.

Джерело: складено автором на основі [53]

Структурні зміни в енергетичному секторі також відображаються в розподілі підприємств за розмірами. У період війни частка великих підприємств незначно зросла, що може пояснюватися їхньою кращою стійкістю до кризових явищ завдяки доступу до фінансування, наявності резервів та підтримці з боку держави. Натомість частка малих підприємств дещо знизилася, адже вони найчастіше зазнавали труднощів через обмежений доступ до ресурсів і низьку ліквідність. У 2023 році відновлення частки малих підприємств свідчить про їхню роль у швидкій адаптації галузі, особливо у розподіленій енергетиці, яка стає дедалі актуальнішою.

Фінансові показники, зокрема динаміка чистого доходу від реалізації продукції, свідчать про істотний вплив війни. У 2022 році темпи приросту чистого доходу різко скоротилися до 7,95% порівняно з 48,14% у 2021 році, що є наслідком зниження попиту, падіння економічної активності та перебоїв у постачанні енергії. У 2023 році темпи приросту впали до 1,75%, що свідчить про поступове насичення ринку в умовах війни. Водночас ці дані демонструють здатність підприємств забезпечувати мінімальний рівень стабільності доходів завдяки підтримці ключових галузей економіки.

Структура активів підприємств також зазнала значних змін, що можна розглядати як адаптацію до умов війни. Частка оборотних активів зросла до 56,57% у 2022 році, що свідчить про прагнення підприємств підтримувати ліквідність і швидко реагувати на фінансові виклики. Повернення до зростання частки необоротних активів у 2023 році вказує на поступове відновлення інвестицій у довгострокову інфраструктуру. Такі зміни відображають баланс між короткостроковими потребами підприємств і довгостроковими цілями з модернізації енергетичної системи.

Фінансування енергетичного сектору також зазнало змін через війну. Частка власного капіталу знизилася до мінімуму (2,61%) у 2022 році через втрати підприємств, зниження прибутковості та виведення капіталів. Водночас зросла частка поточних зобов’язань, що свідчить про значну залежність підприємств від короткострокового фінансування. У 2023 році спостерігалося часткове відновлення власного капіталу, що є сигналом для залучення нових інвестицій та повернення довіри інвесторів.

Чистий фінансовий результат підприємств демонструє нестабільність у період війни. У 2022 році фінансові втрати галузі досягли рекордних -157741 млн грн, що стало наслідком руйнувань, зниження попиту та відключення споживачів. Незважаючи на це, у 2023 році ситуація дещо стабілізувалася: збитки скоротилися до -26792 млн грн, що свідчить про адаптацію підприємств до нових умов і часткове відновлення діяльності. Такі дані свідчать про важливість структурних

реформ, залучення довгострокового фінансування та державної підтримки для забезпечення фінансової стійкості галузі.

Загалом, розподіл підприємств за прибутковістю показує значну залежність від зовнішніх факторів. У 2022 році питома вага прибуткових підприємств знизилася до 45,05%, проте в 2023 році знову зросла до 54,3%, що свідчить про відновлення частини бізнесу. Цей процес демонструє, що навіть у найскладніших умовах українська енергетика зберігає здатність до адаптації та відновлення. Підтримка підприємств у цей період має вирішальне значення для забезпечення сталого розвитку галузі.

Збройна агресія також значно вплинула на фінансовий стан ключових підприємств енергетичної галузі України, зокрема ПрАТ НЕК «Укренерго» та НАК «Нафтогаз України». Інфраструктурні руйнування, обмеження енергоресурсів і зростання витрат на відновлення критичних об'єктів стали основними викликами для цих компаній. ПрАТ НЕК «Укренерго» зіткнулося із суттєвими витратами на відновлення енергетичних мереж, що вплинуло на зростання собівартості продукції. Водночас ПрАТ НЕК «Укренерго» демонструє позитивну динаміку у збільшенні валового доходу та активів завдяки підтримці міжнародних партнерів і впровадженню кризових управлінських рішень. Для НАК «Нафтогаз України» виклики стали ще більш значними через зменшення попиту, втрати на тимчасово окупованих територіях та зростання собівартості постачання енергоресурсів. Це призвело до падіння рентабельності й погіршення фінансових результатів, однак НАК «Нафтогаз України» зберегла стратегічну важливість завдяки адаптації операційних процесів. Крім того, агресія підсилила фінансовий тиск через збільшення потреби в позиковому капіталі для забезпечення стабільного функціонування. Для ПрАТ НЕК «Укренерго» це стало можливістю для модернізації активів, проте НАК «Нафтогаз України» відчув суттєвий фінансовий тягар через необхідність обслуговування боргових зобов'язань. Ліквідність обох компаній погіршилася через нестачу оборотних коштів, викликану економічною нестабільністю. Обидва підприємства виявили стійкість, зберігши функціональність критичної інфраструктури і продовживши

виконання своїх обов’язків перед споживачами. Збройна агресія також вплинула на можливості інвестування в розвиток, оскільки основний акцент змістився на забезпечення безперебійного постачання енергії. Відновлення фінансової стабільності потребує ефективного управління, міжнародної підтримки та стратегічних реформ, спрямованих на адаптацію до сучасних умов. Таким чином, хоча обидві компанії зазнали серйозних втрат, їхня діяльність залишається основою енергетичної безпеки України.

Руйнування енергетичної інфраструктури призвело до суттєвих витрат на ремонт і відновлення, що вплинуло на зниження фінансової ефективності галузі. Зменшення попиту на енергію через окупацію територій, міграцію населення та загальний економічний спад спричинило скорочення доходів підприємств. Втрата доступу до міжнародного фінансування через високі ризики війни обмежила можливості залучення довгострокових інвестицій, необхідних для модернізації та розвитку. У цих умовах підприємства змушені орієнтуватися на короткострокові зобов'язання, що погіршує їх фінансову стабільність і збільшує ризики банкрутства. Водночас, міжнародна допомога та державні програми підтримки стали важливим фактором для пом’якшення впливу кризових явищ. Надання грантів та фінансової допомоги дозволило підприємствам частково відновити свої фінанси та спрямувати ресурси на впровадження відновлювальних джерел енергії. Важливим наслідком цих програм є розвиток інноваційних технологій, які сприяють підвищенню енергоефективності та зниженню залежності від традиційних енергоресурсів. Попри значні виклики, підприємства енергетичної галузі демонструють здатність до адаптації завдяки підтримці ззовні та власним антикризовим заходам. Загалом, зазначені фактори свідчать про складну ситуацію в галузі, яка потребує системного підходу до подолання наслідків агресії та відновлення фінансової стабільності.

Таким чином, збройна агресія суттєво вплинула на фінансовий стан підприємств енергетичної галузі України, зумовивши значні втрати, структурні зміни та адаптаційні процеси. Попри руйнівний вплив, галузь демонструє здатність до відновлення, що підтверджується частковим зростанням активів і

прибутковості підприємств у 2023 році. Найбільшого удару зазнали власний капітал і фінансовий результат, однак їх стабілізація у посткризовий період є позитивним сигналом для інвесторів. Важливим залишається підтримка підприємств з боку держави та міжнародних партнерів, що сприятиме відновленню інфраструктури та модернізації енергетичної системи. Загалом, українська енергетика, навіть за умов воєнних викликів, доводить свою стійкість і стратегічну важливість для економіки країни.

РОЗДІЛ 3
ПОВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ ФІНАНСІВ ПІДПРИЄМСТВ ЕНЕРГЕТИКИ УКРАЇНИ

3.1 Державна та міжнародна підтримка енергетичної безпеки України

Енергетична безпека є ключовим елементом стабільності та розвитку України, особливо у складних умовах війни та економічних викликів. Державна та міжнародна підтримка стають визначальними чинниками у відновленні пошкодженої інфраструктури, адаптації до нових реалій та переходу до екологічно стійкої енергетики. Розробка стратегій, залучення міжнародного фінансування та впровадження інноваційних рішень формують основу для забезпечення довгострокової енергетичної незалежності України.

Кабінет Міністрів України 25 червня 2024 року затвердив Національний план з енергетики та клімату (НПЕК) до 2030 року, який став важливим стратегічним кроком у напрямку євроінтеграції та сталого розвитку. План розроблено у відповідності до вимог Регламенту (ЄС) 2018/1999 та з урахуванням найкращих практик країн–членів ЄС, що підкреслює зобов'язання України як сторони Енергетичного Співтовариства [59]. Його мета полягає у поєднанні екологічної, енергетичної та економічної політики для створення довгострокової стійкості енергетичного сектору. Символічно, що схвалення НПЕК відбулося в день початку переговорів про вступ до ЄС, що засвідчує його значущість для євроінтеграційного процесу. Уряд підготував документ у рекордно короткі строки – менше ніж за рік, демонструючи пріоритетність енергетичної безпеки. Інвестиційна потреба для реалізації НПЕК оцінюється у 41,5 мільярда доларів США, відкриваючи значні перспективи залучення міжнародного фінансування. План передбачає декарбонізацію економіки, що відповідає глобальним зобов’язанням України щодо скорочення викидів парникових газів. Його

реалізація стане важливим кроком для інтеграції України у європейський енергетичний ринок, стимулюючи економічне зростання та забезпечуючи енергетичну незалежність. Цей документ є ключовим у створенні сучасної та екологічно стійкої енергетичної системи, сприяючи адаптації до викликів, які постають перед Україною. Завдяки НПЕК Україна підтверджує своє прагнення до енергетичної безпеки та сталого розвитку.

Державна підтримка енергетичної безпеки України зосереджена на стимулюванні підприємців, домогосподарств і об'єднань співвласників багатоквартирних будинків до впровадження енергоефективних рішень. Розширена програма «Доступні кредити 5-7-9%» надає бізнесу можливість отримати пільгові кредити для встановлення генераторів на газу, сонячних і вітрових електростанцій, а також обладнання для зберігання енергії. Термін кредитування сягає 10 років, а максимальна сума становить 150 млн грн, що дозволяє підприємцям інвестувати у стабільність енергопостачання [60]. Окремий акцент зроблено на відновленні енергетичної інфраструктури через пільгове кредитування від найбільших банків України. Ця програма передбачає кредити до 25 млн євро на термін до семи років, що сприяє залученню значних ресурсів для модернізації енергосистеми. Важливим напрямом є підтримка домогосподарств, яким держава компенсує відсотки за кредитами під 0% на встановлення сонячних панелей і вітрових генераторів. Максимальна сума кредиту для таких проєктів становить 480 тис. грн, що робить цю ініціативу доступною для широкого кола громадян. Додатково для ОСББ та ЖБК розроблено програму «Доступні кредити 5-7-9» у комбінації з програмою «ГрінДІМ», що передбачає фінансування альтернативної генерації та зберігання енергії. Після завершення проєкту ці об'єднання можуть отримати компенсацію до 70% від його вартості, стимулюючи перехід до сталої енергетики. Ці ініціативи спрямовані не лише на вирішення нагальних потреб у забезпеченні стабільного енергопостачання, але й на довгострокову модернізацію енергетичного сектору.

Узгодження державних програм з міжнародною підтримкою створює сприятливе середовище для впровадження інноваційних рішень і залучення

інвестицій. Ці заходи сприяють зміцненню енергетичної незалежності України, підвищують енергоефективність та допомагають країні адаптуватися до сучасних викликів і вимог європейського ринку.

Міжнародна співпраця відіграє ключову роль у забезпеченні енергетичної безпеки України в умовах військових викликів. Одним із важливих прикладів такої підтримки став Фонд підтримки енергетики України, створений навесні 2022 року за ініціативи міністра енергетики України Германа Галущенка та Єврокомісара з питань енергетики Кадрі Сімсон [61]. Фонд акумулює фінансову допомогу від міжнародних партнерів, забезпечуючи ресурси для відновлення та модернізації енергетичної інфраструктури країни. Станом на 2024 рік у фонді вже зібрано понад 545 млн євро внесків та анонсованих зобов'язань. Кошти надходять від держав-донорів, серед яких Німеччина, Австралія, Велика Британія, Австрія, Швеція, Ісландія та Естонія. Залучення фінансування через Фонд дозволяє оперативно реагувати на нагальні потреби енергетичного сектору, зокрема, відновлювати пошкоджену інфраструктуру та забезпечувати стабільне постачання електроенергії. Водночас ці ресурси спрямовуються на довгострокові проєкти, пов'язані з енергоефективністю та розвитком відновлюваних джерел енергії. Тісна співпраця з міжнародними партнерами сприяє адаптації української енергетики до європейських стандартів, що є важливим етапом інтеграції України до європейського енергетичного простору.

Одним із важливих напрямків міжнародної підтримки енергетичної безпеки України є організація співпраці між виробниками, дистриб'юторами енергетичного обладнання та українськими потребами. Під патронатом Міністерства енергетики України та Міністерства закордонних справ України за підтримки Європейської Комісії було створено платформу The Electric Energy Matchmaking Forum. Ця ініціатива реалізується у співпраці з Enterprise Europe Network та Кластерами ЄС, спрямовуючи зусилля на пошук партнерів у сфері електроенергетики. Основна мета форуму – виявлення міжнародних компаній, здатних надати обладнання, технології та технічну підтримку для відновлення та модернізації української енергетичної інфраструктури. Цей формат взаємодії

дозволяє швидко ідентифікувати ресурси, необхідні для забезпечення електроенергією громадян та підприємств, особливо в періоди пікових навантажень або під час аварійних ситуацій. Залучення міжнародних партнерів через таку платформу сприяє не лише оперативному реагуванню на потреби енергетичного сектору, але й зміцнює довгострокову співпрацю між Україною та ЄС. Крім того, форум забезпечує умови для передачі передових технологій, які сприяють модернізації енергетичної системи України та її інтеграції до європейських стандартів. Завдяки такій ініціативі розширюються можливості для залучення іноземних інвестицій, що є важливим чинником для стабільного розвитку сектору. Участь міжнародних організацій та урядових установ у цьому процесі забезпечує його прозорість, ефективність та сталість результатів.

Програма розвитку ООН (UNDP) відіграє ключову роль у зміцненні енергетичної безпеки України через реалізацію багаторічного проєкту «Програма зеленого відновлення енергетики України» [62]. Ця ініціатива спрямована на ремонт та відновлення критично важливої енергетичної інфраструктури, яка постраждала від атак, забезпечуючи стабільне енергопостачання в найскладніші періоди. Програма базується на досвіді, отриманому під час реалізації проєкту «Підтримка підготовки до зими та ремонту об’єктів енергетичної інфраструктури» у 2023-2024 роках, та включає надання обладнання, його встановлення та навчання для ключових бенефіціарів, такі як лікарні. Окрім вирішення нагальних потреб, програма акцентує увагу на довгостроковій енергетичній стійкості України, сприяючи переходу до «зеленої» енергетики. До стратегічних ініціатив входять впровадження альтернативних джерел енергії та заходів з підвищення енергоефективності, які допомагають зменшити навантаження на енергосистему. Особлива увага приділяється розвитку потенціалу органів місцевого самоврядування, зокрема через навчальні програми, які також сприяють гендерній рівності у сфері енергетики. Впровадження таких ініціатив не лише зменшує енергетичні витрати, але й допомагає Україні адаптуватися до сучасних викликів, створюючи екологічно чисте енергетичне майбутнє. Фінансування проєкту забезпечують уряди Бельгії, Данії, Ісландії,

Німеччини, Норвегії, Республіки Корея, Швеції та Японії, що підкреслює глобальний характер підтримки.

Іншим важливим кроком міжнародної підтримки стало ухвалення 8 жовтня 2024 року Плану підтримки енергетики України, ініційованого Європейським інвестиційним банком (ЄІБ) за сприяння ЄС [63]. Цей план передбачає виділення до 600 млн євро для фінансування критично важливих енергетичних проєктів у державному та приватному секторах. Фінансування спрямоване на оперативне відновлення енергопостачання, забезпечення тепла та електроенергії для критичних об’єктів, таких як лікарні, школи та водопостачальні системи. Значна увага приділяється проектам, які передбачають встановлення швидкомонтованого обладнання, а також укриття ключових енергетичних підстанцій. Крім екстрених заходів, план включає середньострокові ініціативи з підвищення енергоефективності, що сприятиме зменшенню споживання ресурсів у громадському та житловому секторах. Особливий акцент робиться на інтеграції України до європейської енергетичної системи та адаптації її інфраструктури до європейських стандартів. Важливими є також проекти з розвитку відновлюваних джерел енергії, які створюють базу для екологічно орієнтованого відновлення сектору. Успіх цих заходів можливий завдяки тісній співпраці з українським урядом, зокрема Міністерством фінансів, а також за підтримки європейських програм, таких як «Ukraine Facility» і «EU for Ukraine». Цей план є вагомим внеском у стабілізацію енергетичного сектору, водночас сприяючи довгостроковій стійкості та безпеці енергетичної системи України.

Таким чином, державна та міжнародна підтримка є критично важливими для забезпечення енергетичної безпеки України. Завдяки залученню фінансових ресурсів, передових технологій та координації зусиль вдалося стабілізувати енергетичну систему навіть в умовах постійних загроз. Програми допомоги сприяють не лише відновленню інфраструктури, а й створенню передумов для її модернізації відповідно до європейських стандартів. Важливим аспектом є інтеграція України до європейського енергетичного ринку, що зміцнює її позиції

як надійного партнера. Успішна реалізація таких ініціатив стане основою для економічного зростання та підвищення добробуту громадян.

3.2 Напрями вирішення проблем розвитку фінансів підприємств енергетики України

Розвиток фінансів підприємств енергетичного сектору України є критично важливим для забезпечення економічної стабільності та енергетичної безпеки країни. Сучасні виклики, пов’язані зі зруйнованою інфраструктурою, необхідністю переходу на новітні технології та адаптацією до європейських стандартів, вимагають комплексного підходу до вирішення фінансових питань. Це передбачає впровадження інноваційних механізмів фінансування, модернізацію потужностей та посилення міжнародної співпраці.

Основні напрями вирішення проблем розвитку фінансів підприємств енергетики України систематизуємо на рис.3.1.

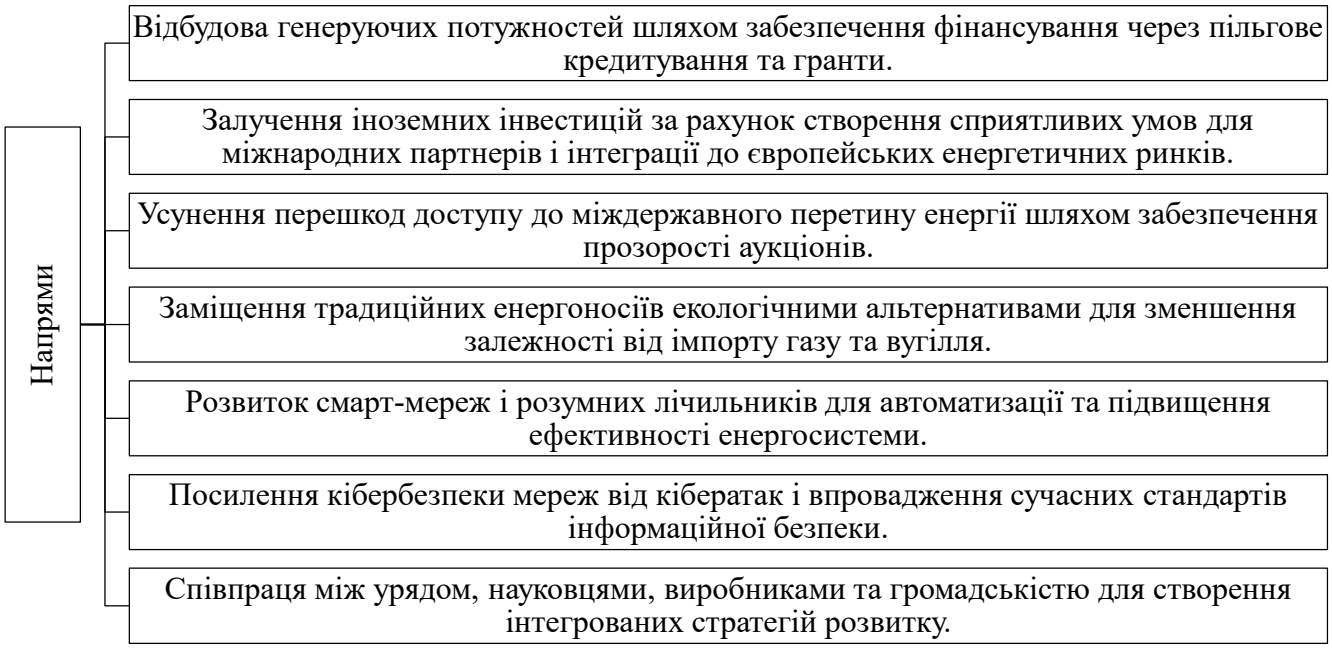

Рисунок 3.1 – Основні напрями вирішення проблем розвитку фінансів підприємств енергетики України

Джерело: складено автором на основі [64-69]

Розглянемо їх детальніше:

1. Відбудова великих втрачених генеруючих потужностей є одним із ключових завдань для відновлення енергетичного сектору України. Цей процес вимагає значних фінансових ресурсів, які можуть бути забезпечені через застосування механізмів пільгового кредитування та грантової підтримки [64, с.32]. Для забезпечення оперативності відбудовчих робіт потрібна тісна співпраця між урядом, міжнародними організаціями та приватними інвесторами. Ефективне використання цих коштів сприятиме швидкому відновленню критичної інфраструктури, необхідної для стабільного енергопостачання. Важливо також створити прозорі умови для розподілу фінансів, що підвищить довіру до таких ініціатив. Розробка національних програм підтримки відбудови енергетичних потужностей може стати базою для довгострокового розвитку галузі. Відновлення генеруючих об'єктів є не лише економічним, а й стратегічним завданням, спрямованим на підвищення енергетичної безпеки країни.

2. Залучення іноземних інвестицій та співпраця з міжнародними компаніями відіграють вирішальну роль у стабілізації та розвитку енергетичного сектору України. Іноземні партнери здатні забезпечити не лише фінансову підтримку, але й передові технології та експертний досвід [65, с.5]. Для успішного залучення інвестицій необхідно створити сприятливий бізнес-клімат, зокрема шляхом гарантування прав інвесторів і спрощення процедур входу на ринок. Важливим аспектом є інтеграція України до європейських енергетичних ринків, що відкриває доступ до додаткових джерел фінансування. Співпраця з міжнародними фінансовими установами може включати як грантові програми, так і пільгове кредитування. Крім того, розширення партнерських відносин сприятиме зміцненню репутації українського енергетичного сектору на міжнародній арені. У довгостроковій перспективі це забезпечить галузі стабільність та конкурентоспроможність.

3. Усунення перешкод для доступу до міждержавного перетину енергії є важливим напрямом забезпечення фінансової стійкості енергетичних підприємств [66, с.166]. Учасникам ринку необхідно забезпечити прозорість та конкурентність

процесу аукціонів, що сприятиме збільшенню доходів від транзиту енергії. Зниження адміністративних бар'єрів дозволить компаніям ефективніше використовувати існуючі потужності, підвищуючи їхню економічну ефективність. Інтеграція до європейської енергосистеми сприятиме доступу до нових ринків та партнерів, забезпечуючи стабільні джерела доходу. Важливим аспектом є розробка нових механізмів розподілу пропускної здатності мереж, що враховують потреби як національних, так і міжнародних споживачів. Це також дозволить зміцнити енергетичну безпеку України через підвищення гнучкості системи енергопостачання. Ефективна інтеграція у світові енергетичні ринки створить додаткові можливості для інвестицій і технологічного оновлення.

4. Модернізація існуючих і будівництво нових ТЕЦ на біопаливі є перспективним напрямом для заміщення традиційних джерел енергії. Використання біопалива дозволяє зменшити залежність від імпорту газу та вугілля, що є важливим для економічної стабільності країни [67, с.17]. Будівництво таких об'єктів також сприяє зменшенню викидів парникових газів, відповідаючи вимогам екологічної політики ЄС. Нові ТЕЦ можуть забезпечити маневрові потужності, які є необхідними для балансування енергосистеми. Інвестування в біоенергетичні технології відкриває перспективи для співпраці з міжнародними екологічними фондами та організаціями. Важливим аспектом є стимулювання місцевих виробників біопалива, що сприятиме розвитку аграрного сектору та створенню робочих місць. У комплексі ці заходи забезпечать стійке енергопостачання та сприятимуть переходу України до відновлюваних джерел енергії.

5. Розвиток та впровадження новітніх технологій, таких як смарт-мережі та розумні лічильники, є важливим кроком до підвищення ефективності управління енергосистемою України [68, с.25]. Смарт-мережі дозволяють інтегрувати різноманітні джерела енергії, забезпечуючи їхню гнучкість та надійність. Розумні лічильники сприяють точнішому обліку споживання, зменшенню втрат та оптимізації витрат як для споживачів, так і для постачальників. Завдяки автоматизації процесів можна значно підвищити швидкість реагування на

аварійні ситуації та знизити ризики тривалих відключень. Упровадження таких технологій також забезпечує прозорість у відносинах між споживачами та енергетичними компаніями. Крім того, сучасні рішення сприяють зменшенню адміністративного навантаження та витрат на обслуговування системи. Загалом, новітні технології є ключем до створення інноваційної, стабільної та екологічно орієнтованої енергетичної системи.

6. Підвищення уваги до кібербезпеки енергетичних мереж є необхідною умовою стабільності та безпеки енергосистеми України. Сучасні енергетичні системи все більше залежать від цифрових технологій, що робить їх вразливими до кібератак [68, с.26]. Впровадження комплексних заходів з протидії кіберзагрозам включає створення систем моніторингу, виявлення та нейтралізації атак у режимі реального часу. Важливо також навчати персонал енергетичних компаній основам кібербезпеки та впроваджувати сучасні стандарти захисту інформації. Інвестиції у розвиток інфраструктури кібербезпеки мають стати частиною загальної стратегії розвитку енергетичного сектору. Врахування кібербезпеки на етапах проєктування та модернізації мереж забезпечить їхню надійність у довгостроковій перспективі. Посилення захисту від кібератак не лише гарантує стабільність енергосистеми, але й зміцнює довіру до української енергетики на міжнародному рівні.

7. Забезпечення взаємодії між різними суб’єктами енергетичної безпеки є важливим аспектом створення стійкої та інтегрованої енергетичної системи. Співпраця між урядом, виробниками, науковцями та громадськістю дозволяє враховувати різноманітні потреби та інтереси в енергетичному секторі [69, с.48]. Такий підхід сприяє створенню комплексних стратегій, які інтегрують економічні, соціальні та екологічні вимоги. Наукові розробки та інновації можуть бути ефективно впроваджені лише за умови активної взаємодії з виробничими компаніями та державними структурами. Участь громадськості в процесі прийняття рішень забезпечує більшу прозорість і підвищує довіру до впроваджуваних змін. Формування міжсекторного діалогу також сприяє кращому використанню ресурсів та синергії між учасниками ринку. У результаті така

взаємодія дозволяє створити сучасну, ефективну та екологічно відповідальну енергетичну систему.

Таким чином, розвиток фінансів енергетичних підприємств України має базуватися на залученні міжнародної фінансової підтримки, модернізації інфраструктури та впровадженні екологічних технологій. Важливе значення має розширення співпраці з міжнародними організаціями, які можуть забезпечити грантове чи пільгове кредитування. Упровадження смарт-мереж і технологій кібербезпеки сприятиме підвищенню ефективності управління енергосистемою. Лише системний підхід до розвитку енергетичного сектору дозволить Україні зберегти стабільність і відповідати сучасним викликам.

3.3 Сценарії подальшого розвитку фінансів підприємств енергетики України в умовах війни та повоєнного відновлення

Розвиток фінансів підприємств енергетичної галузі України в умовах війни та повоєнного відновлення залежить від багатьох факторів, зокрема тривалості бойових дій, рівня міжнародної підтримки, масштабів руйнувань та ефективності державної політики. Розглянемо три можливі сценарії: песимістичний, реалістичний і оптимістичний, кожен із яких характеризується специфічними умовами розвитку та впливом на фінанси підприємств (табл.3.1).

Таблиця 3.1 – Сценарії подальшого розвитку фінансів підприємств енергетики України в умовах війни та повоєнного відновлення

Критерій	Песимістичний сценарій	Реалістичний сценарій	Оптимістичний сценарій
Тривалість війни та її вплив	Затяжний конфлікт, масштабні руйнування інфраструктури.	Поступове зниження бойових дій, часткове відновлення.	Швидке завершення війни, початок масштабного відновлення.
Фінансовий стан підприємств	Суттєве скорочення чистих доходів, зростання боргового навантаження.	Нестабільний фінансовий результат із поступовим покращенням.	Швидке зростання чистих доходів, стабілізація фінансових показників.

Продовження табл.3.1

Критерій	Песимістичний сценарій	Реалістичний сценарій	Оптимістичний сценарій
Джерела фінансування	Переважання короткострокових зобов'язань, залежність від зовнішньої допомоги.	Збільшення власного капіталу завдяки грантам і державній підтримці.	Доступ до довгострокового фінансування, масштабна міжнародна підтримка.
Інвестиції в галузь	Мінімальні інвестиції, обмеження на модернізацію інфраструктури.	Помірні інвестиції у відновлення критичних об'єктів та впровадження сучасних технологій.	Масштабні інвестиції в модернізацію, розвиток відновлювальної енергетики та експортний потенціал.
Рівень адаптації підприємств	Низький, більшість підприємств орієнтовані на виживання, зменшення кількості малих компаній.	Помірний, з акцентом на оптимізацію витрат і часткову модернізацію.	Високий, швидке відновлення виробничих потужностей та створення нових бізнес-моделей.

Джерело: складено автором на основі [53]

Песимістичний сценарій розвитку фінансів підприємств енергетичної галузі України характеризується затяжним конфліктом, що супроводжується подальшими руйнуваннями критичної інфраструктури та обмеженням доступу до міжнародного фінансування. У цих умовах підприємства вимушені зосереджуватися на базовому забезпеченні життєдіяльності енергетичної системи, часто жертвуючи довгостроковими інвестиціями та інноваціями. Основна стратегія багатьох компаній полягатиме у виживанні через скорочення витрат, оптимізацію персоналу та відмову від модернізації. Унаслідок скорочення попиту на енергію, спричиненого зниженням економічної активності та платоспроможності споживачів, чисті доходи підприємств залишатимуться низькими. Це посилить залежність від короткострокових позик і збільшить боргове навантаження, що ще більше ускладнить фінансове становище. Дестабілізація фінансової системи та непередбачуваність війни створюватимуть несприятливі умови для залучення інвестицій. Міжнародні партнери та фінансові установи можуть зменшити обсяги допомоги через високі ризики та відсутність чіткої перспективи відновлення. Така ситуація значно обмежить можливості підприємств щодо відновлення зруйнованих об'єктів та впровадження сучасних

технологій. Малий бізнес у галузі енергетики, який найчастіше не має достатніх фінансових резервів, може бути змушений припинити діяльність, що призведе до зростання монополізації ринку. Збереження такого тренду створює довгострокові негативні наслідки для конкуренції, інновацій і стабільності енергетичного сектору в цілому. Одним із критичних наслідків буде неможливість підприємств виконувати свої зобов’язання щодо обслуговування боргу, що може спричинити хвилю дефолтів у галузі. Це, у свою чергу, може вплинути на фінансовий ринок України загалом, підриваючи довіру інвесторів. Відсутність коштів на модернізацію та відновлення інфраструктури поглибить технологічне відставання, а підприємства будуть змушені працювати із застарілим обладнанням, що підвищить ризики аварій і додаткових втрат. Крім того, енергетична залежність від імпорту може зрости, що стане додатковим тягарем для національної економіки. У цих умовах ключову роль відіграватимуть державні дотації, але їх обсяг також буде обмежений через дефіцит бюджету. Загалом, песимістичний сценарій окреслює серйозні ризики для енергетичної галузі, які можуть мати довготривалий характер. Він підкреслює важливість швидкої міжнародної підтримки, ефективного управління державними ресурсами та мобілізації внутрішніх резервів для пом'якшення наслідків війни. Водночас, без стабілізації політичної та безпекової ситуації фінансові перспективи галузі залишатимуться вкрай нестабільними.

Реалістичний сценарій розвитку фінансів підприємств енергетичної галузі України базується на поступовому зниженні інтенсивності бойових дій, що створює умови для часткового відновлення економіки та стабілізації ключових галузей. У цьому контексті міжнародна допомога, яка включає фінансові гранти, кредити на пільгових умовах та технічну підтримку, стане важливим джерелом для фінансування як операційної діяльності, так і інфраструктурних проектів. Завдяки зусиллям держави у сфері регулювання та впровадженню програм підтримки підприємства зможуть адаптуватися до нових економічних реалій, зберігаючи основні функції та навіть відновлюючи частину втрачених потужностей. Зокрема, поступова стабілізація дозволить великим і середнім

підприємствам продовжувати роботу в обмежених умовах, тоді як малі підприємства зможуть отримувати державну допомогу або об’єднувати зусилля для спільної діяльності. Структура фінансування в цьому сценарії зазнає позитивних змін. Зокрема, очікується зростання частки власного капіталу завдяки міжнародним грантам і програмам, які спрямовані на підтримку бізнесу в умовах відновлення. Це дозволить знизити залежність від короткострокових зобов’язань, яка була критичною у попередніх періодах. Водночас помірний рівень міжнародного кредитування забезпечить підприємствам можливість фінансувати модернізацію обладнання та впровадження енергоефективних технологій. Підприємства, які спеціалізуються на розподіленій енергетиці, включаючи сонячну, вітрову енергію та інші відновлювальні джерела, отримають додаткові переваги завдяки підтримці ЄС і міжнародних екологічних ініціатив. Це дасть змогу зменшити залежність від викопного палива та підвищити стійкість енергетичної системи. Фінансові показники галузі залишатимуться нестабільними, адже загальна економічна ситуація в країні все ще перебуватиме під впливом наслідків війни. Чистий фінансовий результат буде коливатися через потребу підприємств у значних капіталовкладеннях для ремонту та модернізації інфраструктури. При цьому доходи від операційної діяльності поступово зростатимуть завдяки стабілізації попиту на енергоресурси, що забезпечить хоч і повільний, але впевнений розвиток галузі. Зменшення інтенсивності бойових дій створить умови для відновлення логістичних маршрутів, що дозволить більш ефективно постачати ресурси та завершувати відновлювальні роботи. Активи підприємств поступово відновлюватимуться завдяки збільшенню інвестицій, хоча їх темпи залишатимуться помірними через обмеженість ресурсів. Підприємства зможуть частково реалізувати проекти з модернізації, однак їхній масштаб залежатиме від доступності капіталу та швидкості відновлення економіки загалом. Одним із ключових пріоритетів стане реконструкція критично важливих об'єктів, зруйнованих під час війни, що забезпечить стабільність постачання енергії для промисловості та населення. Паралельно будуть розвиватися ініціативи зі зменшення енергозалежності, зокрема впровадження технологій

зберігання енергії та децентралізації виробництва. У цілому реалістичний сценарій дозволяє зберегти та зміцнити ключові аспекти енергетичної системи, хоча процес відновлення залишатиметься повільним і залежним від міжнародної підтримки. Його реалізація вимагатиме чіткої координації між державними органами, бізнесом і міжнародними партнерами. У цьому сценарії Україна матиме можливість сформувати більш стійку, інноваційну та ефективну енергетичну систему, здатну забезпечити потреби національної економіки в умовах викликів післявоєнного відновлення.

Оптимістичний сценарій розвитку фінансів підприємств енергетичної галузі України базується на швидкому завершенні війни та масштабній підтримці міжнародних партнерів. Відсутність бойових дій дозволить відновити ключову інфраструктуру, стабілізувати економіку та залучити значні інвестиції, спрямовані на модернізацію енергетичного сектору. У цих умовах фінансова ситуація підприємств значно покращиться завдяки відновленню попиту, зростанню платоспроможності споживачів і активізації зовнішньоекономічної діяльності. Україна зможе відновити свій експортний потенціал у галузі енергетики, зокрема через постачання електроенергії в сусідні країни, що зміцнить міжнародні економічні зв’язки та збільшить валютні надходження. Структура фінансування зміниться на користь збільшення частки власного капіталу завдяки міжнародним грантам, довгостроковим інвестиціям і державним реформам, які сприятимуть прозорості та стабільності бізнес-середовища. Важливим елементом оптимістичного сценарію стане впровадження сучасних технологій, спрямованих на розвиток відновлювальних джерел енергії та енергоефективності. Завдяки інвестиціям у сонячну, вітрову енергію та технології зберігання підприємства зможуть зменшити залежність від викопного палива, що підвищить стійкість енергетичної системи країни до зовнішніх викликів. Це не лише сприятиме сталому розвитку галузі, але й створить нові робочі місця в перспективних секторах економіки. Залучення міжнародного досвіду та інноваційних рішень дозволить Україні швидко інтегруватися у глобальні енергетичні ринки як надійного партнера та постачальника чистої енергії.

Держава, у свою чергу, зможе впровадити політику, що стимулюватиме розвиток децентралізованої енергетики, яка забезпечуватиме стійкість до потенційних кризових ситуацій. Фінансові показники підприємств демонструватимуть позитивну динаміку завдяки зниженню короткострокових зобов'язань і доступу до довгострокового кредитування під вигідні умови. Це дозволить не лише покривати операційні витрати, але й активно інвестувати у модернізацію об'єктів енергетичної інфраструктури. Відновлення експортного потенціалу дасть змогу збільшити доходи галузі, що створить фінансову базу для подальшого зростання. Державні реформи, зокрема вдосконалення механізмів регулювання та створення привабливих умов для інвесторів, сприятимуть формуванню конкурентного ринку енергетики. Це також стимулюватиме підприємства до прозорості та ефективності у веденні бізнесу, що позитивно вплине на загальний економічний клімат. Масштабне відновлення інфраструктури стане ключовим елементом цього сценарію. Підприємства зможуть не лише відновити зруйновані об'єкти, але й побудувати нові з використанням сучасних стандартів і технологій. Це підвищить ефективність виробництва, транспортування та розподілу енергії, що створить передумови для сталого економічного зростання. Зростання інвестицій у галузь сприятиме появі нових проектів, які забезпечать енергетичну безпеку країни та сприятимуть її інтеграції у європейський енергетичний ринок. Крім того, у цьому сценарії передбачається створення сприятливого середовища для інновацій, які забезпечать Україні довгострокову конкурентну перевагу на глобальному рівні. Загалом, оптимістичний сценарій відкриває значні перспективи для енергетичної галузі, що може стати драйвером економічного зростання країни у післявоєнний період. Він базується на реалізації ключових реформ, залученні міжнародної підтримки та ефективному використанні внутрішніх ресурсів. Швидке завершення війни та комплексний підхід до відновлення дозволять створити сучасну, стійку та інноваційну енергетичну систему, яка відповідатиме потребам як внутрішнього ринку, так і міжнародних партнерів.

Зробимо прогноз чистого доходу від реалізації продукції енергетичних підприємств. Для цього побудуємо множинну регресійну модель залежності

обсягу чистого доходу енергетичних підприємств (У) від ВВП (Х1), рівня інфляції (Х2) та девальвації гривні відносно долара (Х3). Розрахунки виконані за допомогою функції ЛІНЕЙН та наведені в табл.3.2.

Таблиця 3.2 – Множинна регресійна модель залежності обсягу чистого доходу енергетичних підприємств в Україні за 2010-2023 рр.

Рік	Чистий дохід від реалізації продукції, млн грн	ВВП, млрд грн	Індекс інфляції, %	Девальвація гривні відносно долара, %
t	Y	X1	X2	X3
2010	223797	1083	109,1	99,7
2011	297327	1317	104,6	100,4
2012	346300	1409	99,8	100
2013	342960	1455	100,5	100
2014	353285	1567	124,9	197,3
2015	424313	1980	143,3	150,8
2016	573683	2383	112,4	112,2
2017	638528	2983	113,7	104,5
2018	726331	3559	109,8	99,3
2019	748649	3975	104,1	85,5
2020	955680	4194	105	119,4
2021	1415699	5460	110	96,5
2022	1528184	5191	126,6	134,1
2023	1554873	6538	105,1	103,9
Песимістичний сценарій	1466278	5884,2	120,9	119,5
Реалістичний сценарій	1699768	6864,9	110,4	109,1
Оптимістичний сценарій	1848476	7518,7	99,8	98,7

	a3	a2	a1	a0
	662,57	1329,50	259,35	-299664
	1649,43	3933,13	18,65	331451
R2	0,95	115851	#Н/Д	#Н/Д
F	67,37	10	#Н/Д	#Н/Д

Джерело: складено автором на основі [53]

Отримуємо рівняння: У= -299664+259,35Х1+1329,50Х2+662,57Х3. Аналіз коефіцієнтів моделі показує, що зростання кожного з факторів має позитивний вплив на чистий дохід, однак цей вплив різниться за силою. Найвищий коефіцієнт перед інфляцією (1329,50) вказує на значну залежність доходів енергетичних підприємств від динаміки цін, тоді як вплив девальвації (662,57) та ВВП (259,35) є менш суттєвим. Побудована модель характеризується високим рівнем пояснювальної здатності (R^2 = 0,95), що свідчить про значний вплив обраних факторів на залежну змінну.

Аналіз за сценаріями демонструє варіативність можливих результатів залежно від змін макроекономічного середовища. У песимістичному сценарії, де

передбачається зниження ВВП на 10% та одночасне зростання інфляції і девальвації на 15%, чистий дохід становить 1466278 млн грн. Це найменший показник серед прогнозованих, що відображає негативний вплив кризових явищ. Реалістичний сценарій, базований на помірному економічному зростанні (ВВП +5%) і стабільних макроекономічних умовах (інфляція та девальвація +5%), дозволяє розраховувати на чистий дохід у 1699768 млн грн. Найвищі показники очікуються за оптимістичного сценарію: зростання ВВП на 15% та зменшення інфляції й девальвації на 5% забезпечують чистий дохід у 1848476 млн грн. Загалом результати підкреслюють високу чутливість доходів енергетичних підприємств до макроекономічних змін. Особливої уваги потребує фактор інфляції, який, попри можливий позитивний ефект у короткостроковій перспективі, у довгостроковому періоді може призвести до негативних наслідків для економіки через зниження купівельної спроможності.

Таким чином, оцінка трьох сценаріїв розвитку фінансів підприємств енергетичної галузі України показує широкий діапазон можливих наслідків залежно від перебігу війни та зовнішніх умов. Песимістичний сценарій свідчить про значні ризики, включаючи втрату фінансової стабільності, зменшення інвестицій і залежність від короткострокового фінансування. Реалістичний сценарій демонструє можливості поступового відновлення за умови зниження інтенсивності бойових дій і підтримки з боку держави та міжнародних партнерів. Оптимістичний сценарій відкриває перспективи для швидкого відновлення, модернізації галузі та посилення її ролі в економіці України. Загалом, розвиток галузі залежить від ефективного планування, гнучкої політики та підтримки міжнародної спільноти.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження з метою поглиблення теоретико-методичних засад відновлення енергетичних підприємств України під час збройної агресії рф дозволило зробити наступні висновки і пропозиції:

1. Дослідивши сутність фінансів підприємств енергетичної галузі, можна визначити, що це система економічних відносин, що пов’язані з формуванням, розподілом, перерозподілом і використанням фінансових ресурсів для забезпечення ефективного функціонування та розвитку підприємств, які займаються виробництвом, передачею, розподілом і споживанням енергії. Враховуючи стратегічне значення енергетики для економіки, фінанси в цій галузі мають особливе значення, оскільки вони спрямовані на забезпечення надійного функціонування та модернізації енергетичних об’єктів. Визначивши функції фінансів підприємств енергетичного сектору, можна зробити висновок, що вони включають розподільчу, регулюючу, контрольну, забезпечувальну та стимулюючу функції, кожна з яких сприяє ефективному управлінню фінансовими потоками та досягненню стратегічних цілей підприємств. Виділивши принципи фінансів енергетичних підприємств, такі як самостійність, відповідальність за підсумки діяльності, самоокупність, фінансове планування, створення резервів, фінансова дисципліна та наявність власних і залучених коштів, можна підкреслити їхню роль у забезпеченні фінансової незалежності та стабільності. Ці принципи дозволяють підприємствам ефективно адаптуватися до мінливих умов ринку та водночас підтримувати довгострокову фінансову стабільність. Охарактеризувавши особливості фінансів підприємств енергетичної галузі, такі як потреба в значних капіталовкладеннях, залежність від державного регулювання, вплив сезонних і ринкових факторів, довгострокові фінансові стратегії та управління ризиками, можна відзначити їхній вплив на специфіку фінансового управління в цьому секторі.

2. Збройна агресія чинить масштабний руйнівний вплив на енергетичну галузь країни, дестабілізуючи її ключові функції та обмежуючи доступність енергоресурсів. У видобувній сфері відбуваються пошкодження свердловин і родовищ, що призводить до зниження обсягів видобутку, зростання витрат і навіть втрати контролю над стратегічними ресурсами. Водночас перетворення енергоресурсів стає ускладненим через руйнування нафтопереробних заводів та електростанцій, знижуючи загальні виробничі потужності. Порушення передачі енергії, зокрема знищення ліній електропередач і підстанцій, веде до постійних перебоїв у постачанні, що негативно позначається на побутовому секторі та промисловості. Розподільні мережі також не витримують напруги військових дій, що призводить до дефіциту енергії для критичних споживачів і підвищення соціальної напруги через часті відключення. Економічні проблеми, викликані конфліктом, змушують підприємства знижувати обсяги споживання, зменшуючи дохід енергетичної галузі, тоді як підвищення цін на енергоносії обмежує доступність енергоресурсів для населення. Зростання залежності від гуманітарної допомоги для задоволення основних енергетичних потреб поглиблює економічні труднощі.

3. Для комплексного відновлення енергетичних підприємств важливо використовувати широкий набір фінансових інструментів, що включають гранти, кредити, облігації, страхування, державні та приватні інвестиції, а також інструменти хеджування ризиків. Застосування цих інструментів дозволяє ефективніше розподілити фінансові ресурси, залучати інвестиції, управляти ризиками й досягати сталого розвитку галузі. Синергія державної підтримки, міжнародної допомоги та приватних інвестицій створює основу для надійного функціонування енергетичних підприємств у майбутньому та сприяє підвищенню енергетичної безпеки країни.

4. Динаміка розвитку фінансів енергетичних підприємств України в 2019-2023 роках демонструє як позитивні, так і негативні тенденції. З одного боку, спостерігається стабільне зростання активів і статутного капіталу, що свідчить про розвиток матеріальної бази та поступове відновлення після кризових періодів.

З іншого боку, значні коливання фінансових результатів і структури активів відображають серйозний вплив пандемії, воєнних дій та пов’язаних із цим економічних викликів. Зростання частки оборотних активів у кризові роки свідчить про прагнення підприємств зберегти ліквідність, тоді як відновлення необоротних активів у 2023 році вказує на модернізацію галузі. Питома вага збиткових підприємств значно зросла у 2020 та 2022 роках, однак їх поступове скорочення у 2023 році свідчить про адаптацію до нових умов. Фінансування галузі значно залежить від короткострокових зобов’язань, що створює ризики для її стійкості, особливо у воєнний час. Відновлення частки власного капіталу у 2023 році є важливим сигналом для залучення нових інвестицій. Незважаючи на труднощі, сектор демонструє потенціал для розвитку завдяки підтримці держави та міжнародних партнерів.

5. ПрАТ НЕК «Укренерго» та НАК «Нафтогаз України» відіграють ключову роль в енергетичному секторі України, але стикаються з різними викликами у своїй діяльності. ПрАТ НЕК «Укренерго» продемонструвало позитивну динаміку у зміцненні власного капіталу, зростанні активів та поліпшенні показників фінансової стійкості. Попри це, низька ліквідність та нестабільна рентабельність свідчать про необхідність подальшої оптимізації витрат і підвищення ефективності діяльності. У свою чергу, НАК «Нафтогаз України» зазнав суттєвих втрат доходів та рентабельності, що послабило його фінансові позиції. Проте, завдяки збільшенню активів і стабілізації власного капіталу, НАК «Нафтогаз України» змогла зберегти фінансову стійкість та повернутися до першого класу фінансової спроможності. Обидва підприємства мають проблеми з ліквідністю, які ускладнюють виконання поточних зобов’язань. Важливим спільним завданням є впровадження реформ для зміцнення фінансової стійкості та підвищення ефективності. ПрАТ НЕК «Укренерго» потребує модернізації процесів і технологій, тоді як НАК «Нафтогаз України» має зосередитися на покращенні управління витратами та операційної діяльності. Незважаючи на фінансові труднощі, обидва підприємства залишаються

стратегічно важливими для енергетичної безпеки України. Їхній сталий розвиток залежить від ефективного управління та адаптації до нових викликів ринку.

6. Війна завдала потужного удару по енергетичному сектору України, спричинивши скорочення кількості підприємств, зниження рентабельності та зміни у структурі фінансування. Значне зростання поточних зобов'язань і зниження частки власного капіталу відображають посилення залежності від короткострокових фінансових ресурсів у кризові роки. Разом із тим поступове відновлення основних показників, зокрема активів і статутного капіталу, свідчить про адаптаційні можливості галузі навіть у складних умовах. Важливим є те, що в 2023 році зросла частка прибуткових підприємств, а збитки суттєво скоротилися, що демонструє стабілізацію діяльності. Збільшення частки необоротних активів вказує на поступове повернення до інвестицій у довгострокову інфраструктуру. Попри виклики, галузь залишається ключовою для енергетичної безпеки країни, зберігаючи здатність забезпечувати потреби економіки та населення. Результати аналізу підтверджують, що українська енергетика здатна адаптуватися та відновлюватися навіть у період серйозних випробувань, а державна підтримка та стратегічні реформи є основою для подальшого зростання галузі.

7. Енергетична безпека України залежить від комплексної підтримки як на національному, так і міжнародному рівнях. Скоординовані дії уряду, міжнародних організацій та партнерів допомагають відновлювати інфраструктуру, яка постраждала внаслідок воєнних дій. Залучення значних інвестицій, таких як фонди ЄС, підтримка ЄІБ та Програми розвитку ООН, дозволяють оперативно вирішувати нагальні потреби в енергозабезпеченні. Успіх цих заходів демонструє ефективність міжнародного співробітництва, спрямованого на збереження стійкості України в умовах сучасних викликів. Особливу увагу приділяють модернізації енергетичних потужностей із переходом до відновлюваних джерел енергії, що відповідає глобальним трендам декарбонізації. Водночас важливими є ініціативи, спрямовані на підвищення енергоефективності та впровадження новітніх технологій, таких як смарт-мережі та системи управління. Інтеграція до європейського енергетичного ринку зміцнює

позиції України як надійного партнера та забезпечує довгострокову стабільність. Ключовим завданням залишається залучення нових партнерів і посилення участі приватного сектору у відновленні енергетичної інфраструктури.

8. Розвиток фінансів підприємств енергетики в Україні є основою для відновлення економіки та енергетичної безпеки держави. Енергетичні компанії потребують доступу до пільгового фінансування, грантів та іноземних інвестицій для відновлення втрачених потужностей та побудови нових об'єктів. Одним із пріоритетів є співпраця з міжнародними партнерами, яка відкриває можливості для запровадження передових технологій і доступу до нових ринків. Для підвищення стійкості енергетичної системи необхідно розвивати маневрові потужності, зокрема через будівництво ТЕЦ на біопаливі, що дозволить зменшити залежність від газу та вугілля. Важливою складовою є усунення адміністративних бар'єрів, таких як ускладнений доступ до міждержавного перетину енергії. Сучасні технології, включаючи смарт-мережі та автоматизовані системи обліку, здатні значно підвищити ефективність управління енергосистемою. Увага до кібербезпеки мереж та протидія кібератакам стають невід'ємною складовою розвитку галузі. Для створення довгострокових рішень необхідна співпраця між урядом, науковцями, бізнесом та громадськістю. Інтеграція економічних, екологічних та соціальних вимог у стратегії розвитку допоможе гармонізувати національні інтереси із глобальними тенденціями. Лише за умови комплексного підходу енергетичний сектор України зможе забезпечити стійке зростання та відповідати викликам сучасності.

9. Розвиток фінансів енергетичних підприємств України в умовах війни та повоєнного відновлення визначається багатьма чинниками, включаючи тривалість бойових дій, рівень руйнувань і обсяги міжнародної допомоги. Песимістичний сценарій окреслює ризики тривалих втрат, скорочення доходів та зростання боргового навантаження, що призведе до скорочення кількості малих підприємств і уповільнення інвестиційної діяльності. Реалістичний сценарій передбачає поступове відновлення фінансових показників завдяки зниженню інтенсивності бойових дій, міжнародній підтримці та впровадженню адаптаційних стратегій

підприємствами. Водночас, основним викликом залишається нестабільність чистого фінансового результату та залежність від зовнішніх джерел фінансування. Оптимістичний сценарій відкриває перспективи для швидкої модернізації, зростання інвестицій у відновлювальні джерела енергії та відновлення експортного потенціалу. Умови цього сценарію також сприятимуть стабілізації боргового навантаження і розвитку довгострокових проектів. Незважаючи на виклики, енергетична галузь демонструє значний потенціал до адаптації та відновлення. Ефективна державна політика, міжнародна підтримка та впровадження інноваційних технологій стануть ключовими факторами успіху. Загалом, оцінка сценаріїв допомагає зрозуміти можливі траєкторії розвитку галузі та формувати стратегії для мінімізації ризиків і використання можливостей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ганзюк С. М. Фінанси підприємств: конспект лекцій. Кам’янське: ДДТУ, 2024 р. 108 с.
2. Череп А. В., Горбунова А. В. Фінанси і кредит: навчальний посібник. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2024. 235 с.
3. Хотєєва Н. В., Чиж Л. П. Основні напрямки забезпечення ефективного функціонування фінансової структури підприємства портової діяльності. *Наукові перспективи*. 2024. № 3. С. 772-789.
4. Кізима Т. О. Фінанси: конспект лекцій. Тернопіль: ЗУНУ, 2022. 80 с
5. Томілін О. О., Тютюнник Ю.М., Бражник Л. В. Фінансово-економічний словник – довідник. Полтава: ПДАУ. 2023. 108 с.
6. Климанський Т. О. Застосування геоінформаційних технологій в енергетичній галузі. *Сучасні технології землеустрою, кадастру та управління земельними ресурсами*: Збірник матеріалів VIII Міжнародної науково-практичної конференції. 16–17 березня 2023 р., Київ, Україна. К.: НАУ, 2023. С.52-53.
7. Прокопов Д. В. Сучасний стан і перспективи розвитку альтернативної енергетики для України. *Universum*. 2023. № 2. С. 25-32.
8. Ярошенко Я. В., Бобров О. В., Ципленков Д. В. Огляд стану електроенергетики України. *Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка*. 2022. № 69. С. 193-205.
9. Когут-Ференс О. І. Модель сучасного світового енергетичного ринку. *Economics Bulletin*. 2022. №2. С. 36-41.
10. Калетнік Г. М., Пришляк Н. В. Біопалива: ефективність їх виробництва та споживання в АПК України: методичні вказівки. Вінниця: ВЦ ВНАУ, 2019. 52 с.
11. Ситник Н.С., Стасишин А.В., Гукалюк А.Ф., Західна О.Р., Сич О.А., Шушкова Ю.В. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 724 с.

12. Нікола С. О. Фінанси підприємств : навч. посіб. Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2020. 206 с.
13. Куцик П. О., Воронко Р. М., Герасименко Т. О. Облік та фінанси : навчальний посібник. Львів: вид-во ЛТЕУ, 2023. 345 с.
14. Ковалів М. В. Фінансове право України: навчальний посібник. Львів: СПОЛОМ, 2022. 394 с.
15. Самойлик Ю. В. Стратегія енергетичної незалежності: нові підходи до конкурентного і сталого розвитку. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2024. № 1. С. 115-130.
16. Копитко М. І. Антикризове управління енергетичними підприємствами в умовах економіки знань та інтелектуалізації менеджменту. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 2. С. 26-35.
17. Поплавський О. А. Сучасні методи управління ризиками на українських енергетичних ринках. *Управління розвитком складних систем*. 2024. № 58. С. 162-168.
18. Трещов М. М. Модернізація енергетичного сектору як пріоритетний напрям повоєнного відновлення України. *Науковий вісник: державне управління*. 2024. № 1. С. 28-45.
19. Орєхова А. І., Кіях І. А. Управління підприємствами енергетичного сектору України в умовах воєнного стану: виклики, недоліки та шляхи їх подолання. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 13. С. 81-87.
20. Зубко Т. В. Міжнародне співробітництво в енергетичній сфері. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2024. № 4. С. 25-37.
21. Про оборону України: закон України від 06.12.1991 № 1932-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12 (дата звернення 20.10.2024).
22. Про схвалення Стратегії енергетичної безпеки: розпорядження кабінету міністрів України від 04.08.2021 № 907-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/907-2021-%D1%80 (дата звернення 20.10.2024).

23. Суходоля О. М., Харазішвілі Ю. М. Енергетична безпека України: методологія системного аналізу та стратегічного планування : аналітична доповідь. Київ : НІСД, 2020. 178 с.
24. Красностанова Н. Е., Бугазіянус С. М. Формулювання моделі та опис процесів для публічного управляння системою національної енергетичної безпеки України. *Наукові перспективи*. 2024. № 3. С. 266-287.
25. Чеховський А. А. Характерні особливості забезпечення енергетичної безпеки країни та фактори, що на неї впливають. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2024. № 2. С. 244-249.
26. Лимар В. В. Енергетична безпека України: геополітичний аспект. *Науковий журнал «Політикус»*. 2023. № 2. С. 102-108.
27. Ковбатюк М. В., Шкляр В. В. Взаємозв'язок видів безпеки та їх систематизація за рівнями економічних систем. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2023. № 7. С. 16-22.
28. Хоменко І. В., Плахтій О. А. Електроенергетика України. Структура, керування, інновації : монографія. Харків: НТУ «ХПІ», ТОВ «Планета-Прінт», 2020. 132 с.
29. Кисельов Є. В. Адаптивні механізми публічного управління функціонуванням енергетичних систем. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 1. С. 144-147.
30. Ігнатьєва І. Управління стратегічним потенціалом у контексті забезпечення енергетичними ресурсами. *Empirio*. 2024. № 1. С. 73-81.
31. Потапов В. Є. Методи визначення конкурентоспроможності енергетичних підприємств. *Економіка і управління*. 2023. -№ 4. С. 45-53.
32. Горло Н. В. Енергетичний шантаж і енергетичний тероризм як загрози національній безпеці України. *Національні інтереси України*. 2024. № 2. С. 494-504.
33. Завербний А. С., Осадча Н. В. Теоретико-прикладні засади дослідження та моделювання енергетичного ринку України: імпортозалежний аспект. *Вісник економічної науки України.* 2023. № 2. С. 39-43.

34. Дрешпак Н. С. Оцінка життєвого циклу в енергетичному секторі. *Електротехнічні та інформаційні системи*. 2023. № 104. С. 22-31.
35. Канюк Г. І., Мезеря А. Ю., Василець Т. Ю., Келеберда С. М. Оптимізація показників якості технологічних процесів об’єктів керування в енергетиці. *Машинобудування*. 2023. № 32. С. 55-63.
36. Федоренко С. В. Державний контроль у сфері енергетики в Україні: мета, завдання та функції (адміністративно-правовий аспект). *Аналітично-порівняльне правознавство.* 2024. № 2. С. 528-532.
37. Васюта Д. К. Соціальна обумовленість криміналізації маніпулювання на енергетичному ринку. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 2. С. 564-568.
38. Лукасевич-Крутник І. С. Особливості договору постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу. *Аналітично-порівняльне правознавство.* 2024. № 2. С. 792-796.
39. Шведкий В. А. Концептуальні засади стратегічного розвитку компаній в умовах енергетичної трансформації. *Інфраструктура ринку*. 2022. № 68. С. 72-77.
40. Середа О. О. Фінансові інструменти в забезпечення фінансової безпеки суб’єктів господарювання. *Механізм регулювання економіки*. 2023. № 4. С. 61-65.
41. Садчикова І. В., Садчиков В. С. Фінансові інструменти розвитку кредитного ринку України в період воєнного стану. *Науковий вісник Полісся*. 2022. № 2. С. 190-205.
42. Опарін В. М., Федосов В. М., Льовочкін С. В. та ін. Фінансова інфраструктура України: стан, проблеми та перспективи розвитку : монографія. К. : КНЕУ, 2016. 695 с.
43. Кубах Т. Г. Сучасний підхід до дефініції поняття “фінансові інструменти”. *Економіка. Фінанси*. Право. 2015. № 41. С. 136-150.
44. Чебанова Н. В. Наукові підходи до класифікації розрахунків з дебіторами. *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва*. 2020. № 1. С. 277-292.

45. Мельніков І. К. Шляхи фінансування розвитку відновлюваної енергетики України. *Economic synergy*. 2024. № 2. С. 142-155.
46. Решетнікова О. С. Кредити міжнародних фінансових організацій як одне з джерел фінансування енергоефективних інвестиційних проектів у сфері централізованого теплопостачання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2017. № 13(2). С. 99-104.
47. Фролов А. Ю. Зовнішні перевірки на ринку зелених облігацій: міжнародна практика та інсайти для України. *Економіка України*. 2024. № 6. С. 71-85. -
48. Миколайчук М. М., Дроздова Т. І., Бурдига Д. М.. Фінансування зеленої енергетики: світові тенденції та завдання для України. *Державне управління: удосконалення та розвиток.* 2023. № 9. URL:: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2023_9_11 (дата звернення 20.10.2024).
49. Кондратенко Д. В. Проблеми та перспективи страхування у паливно-енергетичному комплексі України. *Energy saving. Energy. Energy audit*. 2014. № 8. С. 51 - 56.
50. Іваницький М. В. Нормативно-правове забезпечення залучення та реалізації інвестицій в енергетичний сектор України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 9. С. 115-124.
51. Шапран Є. М., Петрухнов О. В., Мащенко. Р. В. Мінімізація впливу комерційних ризиків паливно-енергетичного комплексу України на управління підприємницькими структурами енергетичної галузі. *Ефективна економіка*. 2024. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2024_3_20 (дата звернення 20.10.2024).
52. Диха М. В. Інструменти хеджування в управлінні ціновими ризиками (на прикладі аграрного і енергетичного ринків України). *Економіка України*. 2024. № 3. С. 19-36.
53. Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/ (дата звернення 10.11.2024).
54. Офіційний сайт ПрАТ «НЕК «Укренерго». URL: https://ua.energy/ (дата звернення 10.11.2024).

55. Звітність ПрАТ НЕК «Укренерго»». URL: https://clarity-project.info/edr/00100227/finances?current_year=2023 (дата звернення 10.11.2024).
56. Порядок проведення оцінки фінансового стану потенційного бенефіціара інвестиційного проекту, реалізація якого передбачається на умовах фінансової самоокупності, а також визначення виду забезпечення для обслуговування та погашення позики, наданої за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій, обслуговування якої здійснюватиметься за рахунок коштів бенефіціара: Наказ Міністерства фінансів України від 14.07.2016 №616. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1095-16#Text (дата звернення: 10.11.2024).
57. Офіційний сайт НАК «НАФТОГАЗ України». URL: https://gas.ua/uk/home (дата звернення 10.11.2024).
58. Звітність НАК «НАФТОГАЗ України» URL: https://clarity-project.info/edr/20077720/finances?current_year=2023 (дата звернення 10.11.2024).
59. Україна затвердила Національний план з енергетики та клімату в день початку перемовин про вступ до ЄС. URL: https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=2642aff1-2328-4bad-b03f-6f0f7dc292c8&title=UkrainaZatverdilaNPEK (дата звернення 10.11.2024).
60. Укладено першу кредитну угоду на встановлення електростанції, яка працює на газу, в рамках програми «Доступні кредити 5-7-9%». URL: https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=620fbcc8-9cc6-452f-81e7-d6af3942cb1d&isSpecial=true (дата звернення 10.11.2024).
61. Міжнародна допомога енергетиці. Міністерство економіки України. URL: https://mev.gov.ua/reforma/mizhnarodna-dopomoha-enerhetytsi (дата звернення 10.11.2024).
62. Програма зеленого відновлення енергетики України. URL: https://www.undp.org/uk/ukraine/projects/prohrama-zelenoho-vidnovlennya-enerhetyky-ukrayiny (дата звернення 10.11.2024).

63. Затверджено План підтримки енергетики України для фінансування проєктів з екстреного забезпечення теплом та електроенергією за сприяння ЄС напередодні зимового сезону. URL: https://www.eib.org/en/press/all/2024-363-energy-rescue-plan-approved-to-finance-eu-backed-emergency-heating-and-power-projects-for-ukraine-ahead-of-winter-season?lang=uk (дата звернення 10.11.2024).
64. Піддубний І., Горюнов Д. Оцінка прямих збитків та непрямих втрат енергетичного сектору України внаслідок повномасштабного вторгнення Росії. Київ: KSE, 2024. 36 с.
65. Павлій О. В. Вплив стратегічних змін на ефективність енергетичних компаній України. *Економіка та суспільство*. 2024. №. 63. С. 107.
66. Полозова Т. В. Управління стратегічним розвитком підприємств енергетичного ринку України. *Український журнал прикладної економіки та техніки.* 2024. № 1. С. 162-168.
67. Гламаздін В. П., Мельник О. В., Тонкоголосюк В. М. Аналіз роботи паливно-енергетичного комплексу україни в умовах військової агресії та визначення перспективних напрямів розвитку. *Інноваційна економіка*. 2023. № 2. С. 11-19.
68. Кубатко О. В. Напрями покращання енергетичної системи національної економіки. *Держава та регіони*. 2024. № 2. С. 23-30.
69. Кузнєцова К. О., Байло О. О. Роль відновлювальних джерел енергії в забезпеченні енергетичної безпеки України. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2023. № 4. С. 44-50.
70. Chien F., Zhang Y., Sadiq M. Financing for energy efficiency solutions to mitigate opportunity cost of coal consumption: An empirical analysis of Chinese industries. *Environmental Science and Pollution Research*. 2022. № 29. P. 2448-2465.
71. Dziawgo L. Energy Sectors on Capital Market – Financing the Process “Towards Sustainability”. *European Research Studies Journal*. 2021. № 2. P. 939-956.
72. Iovino F. The financial performance of energy companies: A review of literature. *Financial Statistical Journal*. 2023. № 6. P. 1-5.

73. Qadir S., Al-Motairi H., Tahir F., Al-Fagih L. Incentives and strategies for financing the renewable energy transition: A review. *Energy Reports*. 2021. № 7. P. 3590-3606.
74. Raghutla C., Shahbaz M., Chittedi K, Jiao Z. Financing clean energy projects: New empirical evidence from major investment countries. *Renewable Energy*. 2021. № 169. P. 231-241.
75. Рябий І. Є. Електронна торгівля як інструмент забезпечення фінансової стабільності підприємств енергетичної галузі в умовах воєнної агресії. *Антикризове управління корпоративними фінансами в умовах військової агресії проти України*. 2024. №8. С. 330–333.